

RAPPORT

til

S.L. , Oslo og D.K.N. Tromsø

fra

distriktsledelsen for D. 40 ved distriktssjefen
overlege Anton Gisle Johnson over
Mil.Org.s arbeide i distriktet.

Rapport

til

S.L., Oslo og D.K.N., Tromsø

fra

distriktsledelsen for D. 40 ved distriktssjefen overlæge
Anton Gisle Johnson over Mil.Org.s arbeide i distriktet.

Vinteren 1944 blev jeg av Sentralledelsens utsendte representant, der reiste under pseudonym, utnevnt som sjef for Mil.org. i D. 40. Samtidig blev sorenskriver Bjarne Rognlien oppnevnt som administrasjonsorganisasjonens sjef og statsadvokat Ulfsby som distriktpolitisjef. Vi tre fikk som mandat å utgjøre Hjemmefrontens distriktsledelse i Nordland Fylke.

Jeg mottok ved denne anledning diverse direktiver fra Sentralledelsen og fikk tillike også muntlige informasjonen og instruksjoner. Jeg skulde sammen med de andre inntil videre utgjøre en såkalt tilbaketrukket distriktsledelse og selv skulde jeg av militærorganisasjons virksomhet inntil videre kun utføre et planleggende arbeide. Jeg skulde ikke selv foreta noen organisering innen fylket, men jeg skulde holde meg klar til senere på varsel fra sentralledelsen å tre i kontakt med de forskjellige militærorganisasjonsgrupper som skulde være skapt ved utenfra organisert sabotørvirksomhet og som skulde eksistere omkring på de forskjellige steder i Nordland Fylke. Det blev mig meddelt at jeg senere vilde få opgitt endel meldeplasser og stikkord for å knytte disse kontakter. Jeg fikk ordre om å knytte to andre til mig, som sammen med mig kunde utgjøre en distrikts stab. Disse personer skulde helst representere forskjellige politiske samfunnsopfattinger og i hvert fall en av dem burde ha nærmere tilknytting til en arbeidsvirksomhet hvorfra man lett kunde få en arbeidsstokk til forskjellige oppgaver bl.a. også oprydningsopgaver. Til medlemmer av denne distriktsstab fant jeg ingeniør og løytnant Leif Aune, Bodø, som var en betroet mann og formannskapsmedlem fra arbeiderpartiet her i Bodø, som hadde endel militær utdannelse og hadde deltatt med honnør i krigen i 1940, og som senere ved gjentatte anledninger hadde vist en fullt ut nasjonal holdning med evne til å yte og ofre og som også hadde vært en tid i konsentrasjonsleir på Fallstad som gissel. Som tredje mann tok vi ingeniør Per Gulbrand- sen der var overordnet funksjonær i en større entreprenørforretning her i byen, også

tidligere krigsdeltager i 1940 og med en varm nasjonal innstilling og med vilje til å ofre noe for denne sak. Begge var troppssjefer i byens sivile luftvern. Gjennom diverse hemmelige møter diskuterte vi saken og de foreliggende oppgaver og forsøkte å sette oss inn i situasjonen etter de forskjellige alternativer for avslutningen av krigen således som det framgikk av de direktiver der var blitt gitt oss fra S.L. og da spesielt av septemberdirektivet 1943. Samtidig arbeidet jeg i nær kontakt med de to andre medlemmer av distriktsledelsen (adm. org.sjef og distr.pol.sjefen) og drøftet med dem de forskjellige spørsmål som etterhvert meldte seg. Gjennom korrespondansen via dekkadresser og på forsiktigste måte, og ved kurervirksomhet holdt vi kontakten vedlike med Sentralledelsen i Oslo. Utover høsten 1944 ble det klart at vi for å kunne treffe de fornødne forberedelser måtte søke å oppnå kontakt med de forskjellige etablerte grupper. Da jeg inntil da ikke hadde fått oppgitt noen kontakter sydfra, og da det også var andre spørsmål som måtte løses, foretok jeg en reise ned til Oslo og fikk herunder konferanse med S.L. som meddelte meg at jeg i nærmeste fremtid ville få anledning til å komme i forbindelse med gruppene og som gav mig ytterligere direktiver. Vi diskuterte dernede en rekke spørsmål som var av særlig interesse for Nordland fylke og vi drøftet problemene, og ble enige om retningslinjer for arbeidet. Utover høsten fikk jeg så oppgitt endel meldeplasser og stikkord til de forskjellige områder som skulde være her oppe. Det viste seg Imidlertid, da jeg skulde søke tilknytting til disse meldeplasser, at en rekke av dem ikke eksisterte, og at der på enkelte plasser ikke var utført noe organisatorisk arbeide. På andre steder var de organisasjoner som var dannet forlengst rullet opp og nye var ikke skapt. I den sydligste del av fylket, Mosjøen og Vefsenområdet, var det meg på forhånd meddelt at der ikke eksisterte noen grupper, idet risikoen ved å danne sådanne på et så tidlig tidspunkt var overmåte stor etter de opprullinger som var skjedd i forbindelse med Majavassaffæren og annen motstandsvirksomhet der nede.

Jeg fant det derfor nødvendig selv å forsøke å etablere en organisasjon i dette område og henvendte meg oktober 1944 til skoginspektør Norderhus, Mosjøen. Han overtok opprettelsen av et område med sæte i Mosjøen og med rutebildisponent Hans Bjorkås som områdesjef.

Utover vinteren ble det av Norderhus og Bjorkås bygget opp en organisasjon i Vefsenområdet og denne organisasjon omfattet flere grupper hvorav to i Mosjøen og to lenger oppe i Vefsen. Ved krigens slutt var der i området innregistrert ca. 40

jegere, som hadde noen bevegning, som for en vesentlig del bestod av gamle rifler, men tillike også av moderne våpen som var brakt over grensen av de derværende sabotasjegrupper som eksisterte øst for grensen. Ved forsøk på å komme i kontakt med Sandnessjøen og Rana-avsnittet fikk jeg ikke noe svar fra meldeplassen. Dette viste seg senere å bero på at den person som hadde meldeplassen var sykkelig. Så vidt jeg skjønner hadde han også selv tapt kontakten med de grupper som tidligere hadde eksistert, idet organisasjonen i Rana-distriktet, som var av særlig viktighet i sin helhet praktisk talt var opprullet ved arrestasjoner og Sveriges flukt som følge av tyskernes aksjoner der begynte allerede to år i forveien.

Det lykkedes meg derfor ikke her å finne frem til noen form for ordentlig organisasjon. Dette ble jeg imidlertid ikke helt klar over før umiddelbart før kapitulasjonen, idet vedkommende meldeplass hadde sykdomsforfall som for nevnt. Situasjonen ved kapitulasjonen var derfor at der i Rana-distriktet ikke eksisterte noen Mil.org. tilknyttet D.S. Gjennom den oppgitte meldeplass med stikkord i Fauske - for Indre Salten - kom jeg i kontakt med Sulitjelmaområdet. Dette område skulle omfatte såvel Sulitjelma som Saltdal. Det blev nødvendig for meg å søke å komme i direkte kontakt med områdesjefen i Sulitjelma idet jeg anså en omorganisasjon her for absolutt nødvendig. Med de store avstander ville det være helt umulig for områdesjefen i Sulitjelma å ha den tilstrekkelige kontakt med grupper i Saltdalen. Saltdalen var p.g.a. det svære antall russiske krigsfanger og deporterte arbeidere, samt på grunn av det kolossale belegg av tyskere et overmåte viktig distrikt.

Jeg foretok derfor en organisasjonsforandring idet jeg lot Sulitjelma forbli eget område, men begrenset til selve Sulitjelmadistriktet, og opprettet et nytt område i Saltdalen med den tidligere gruppesjef Leif Os der som sjef. Da Leif Os en kort tid senere måtte trelke over til Sverige, blev en annen gruppesjef Sigurd Nilsen oppnevnt som områdesjef. I Saltdalområdet var der ved kapitulasjonen antagelig organisert en ca. 40 a 50 jegere fordelt på flere grupper oppover dalen. Endel av disse hadde rifler og noen ganske få hadde fått håndvåpen over fra Sverige. Sulitjelmaområdet var relativt velstillet med våpen, og hadde bl.a. adskillige maskin pistoler som også var kommet over grensen.

I Fauske eksisterte ingen organisasjon og jeg fant det nødvendig her å etablere en gruppe i særdeleshed av hensyn til det prioriterte beskyttelsesmål. Gruppen var opprinnelige ganske liten, ca. 10 mann, men den fikk forsterkning ved 3 mann fra Sepal III

med adskillige åpen et par uker før kapitulasjonen. Fauske ble senere p.g.a. forholdene etablert som særskilt område.

I Sørfold hvor der ikke eksisterte noen organisasjon til tross for at de etter papirene skulde være en sådan, fant jeg det ikke riktig å opprette noen.

Som områdesjef i Sulitjelma er tidligere nevnt Sigfred Sørensen, men da han umiddelbart for kapitulasjonen og på et tidspunkt da kapitulasjonen når som helst kunde ventes, fant av private grunner å måtte forlate sitt område og sin plikt og trekke over til sitt lille gårdsbruk i Sørfold, ble han avskjediget og Leif Laksåbakk blev oppnevnt til områdesjef.

I Fauske blev politikonstabel og sersjant Dolmen oppnevnt som sjef med dr Eliassen som nestkommanderende. Denne siste blev like etter kapitulasjonen nødt til å overta områdesjefarbeidet, idet Dolmen ble innsatt som lensmann i Saltdal.

Da vi med det oppgitte stikkord sakte kontakt med den gruppe som skulde eksistere i Bodø, fant vi frem til mannen. Han hadde intet organisert, idet han angav at han ikke hadde fått noe oppdrag i den retning. Det ble derfor nødvendig å foreta en organisering, og her ble det etterhvert utover vinteren bygget opp en organisasjon på femti jegere fordelt på ca. 10 grupper. Ved siden herav hadde man plukket ut 40 reserver, så man stod klar med 90 mann foruten to tropper av sivilt luftvern som man hadde i bakhånd og som man anså fullt pålitelige. De to andre medlemmer av distriktsstyrene, ingeniørene Aune og Gulbrandsen, hadde hver sin tropp av det sivile luftvern og man regnet derfor her å ha en ganske sterk organisasjon. Organisasjonen hadde ytrest lite våpen i Bodø. Det innskrenket sig til noen stjålne tyske maskinpistoler, noen håndgranater og noen revolvere. Disse blev utover vinteren flittig brukt som instruksjonsvåpen. I den siste tid for kapitulasjonen og umiddelbart efter lykkedes det oss å få tak i en del våpen over fra Sverige.

Vi knyttet så forbindelsen med den oppgitte områdesjef i Svolvær herr Leif Johansen. Det viste seg at han hadde utført et ypperlig organisatorisk arbeide, ikke bare i Lofoten og Vesterålen, men på hele strekningen nordover like til og med Tromsø. Han hadde også organisert noe ute i de ytre strøk på Helgelandskysten og så vidt jeg skjønner hadde han etablert den tidligere nevnte meldeplass i Sandnessjøen. Hans organisasjon lot til å være meget vel planlagt og meget grundig og godt oppbygget, spesielt for Lofotens og Vesterålens vedkommende. Oppbygningen var foretatt i nært samarbeid med kapteinene

Kyllingmark og Jæger som tidligere hadde arbeidet illegalt i Svolvær, men som så var reist over og hadde fortsatt med det organisatoriske arbeide for Nord-Norge utenlands med kvarter henholdsvis i Sverige og London.

I Ofoten søkte vi så kontakt med den der oppnevnte områdesjef overlege Rorch-Johnsen, Narvik Sykehus. P.g.a. at han nylig hadde vært arrestert av det tyske sikkerhetspoliti for illegalt arbeide var det nødvendig å behandle ham med den aller største forsiktighet. Dette ble da også gjort; vi hadde få, men gode kurerkontakter hvorigjennom alle direktiver blev tilstillet ham i god tid for kapitulasjonen.

Det organisatoriske arbeide var altså på kapitulasjonsdagen noenlunde utført for alle distrikter med unntagelse av Ranadistriktet. Her var der et kjedelig tomrom. Organisasjonene var gjennomgående meget svake både med hensyn på antall personell, og i særdeleshet med henblikk på utstyr. Kontakten med de forskjellige organisasjoner og mellom disse innbyrdes, var meget vanskelig, og var også i det store og hele meget svak. De siste måneder for kapitulasjonen var rutebiltrafikken og dampskipstrafikken overmåte sterkt innskrenket så på slutten var alle kommunikasjoner praktisk talt helt opphørt. En ble derfor nødt til å benytte tilfeldige båter, men en kurerbesjed fra Bodø til Narvik eller Bodø til Lofoten kunde ofte måtte vente 14 dager på å komme frem hvis den skulde sendes på betryggende låte. Med Leif Johannesen i Svolvær hadde vi via forskjellige hurtigruter en noenlunde kurer kontakt likesom vi hadde et kodespråk, samt usynlig blekkskrift. Fra Milorgs ledelse i Sverige kom der i løpet av vinteren 1944-45 en del kurerer over. Kurerforbindelsen var imidlertid meget tungvint, og innskrenket seg til et budskap hver femte og sjette uke. Når hertil kom et par uhell med depesjer der kom i form av ufremkalt film, som blev odelagt ved ukyndighet herfra, vil en forstå at kontakten i det store og hele var dårlig. Det ble derfor et meget stort og godt lyspunkt da sjefen for Sapal 3, kaptein Leif Schancke i mars måned kom over og besøkte meg personlig. Hans oppdrag den gang var foruten å komme i kontakt med organisasjonen her tillike å utføre endel sabotasje-handlinger i de forskjelligste deler av fylket dels personlig, dels via enkelte med lemmer av sin gruppe som på forhånd var sendt ut til de respektive steder. Vi hadde noen dagers meget fruktbringende samarbeide med stadige konferanser og planlegginger, og det blev snart klart at det var meget viktigere at han gikk inn for å skape en effektiv støtte til Mil.org. i Nordland fylke, enn at han fortsatte de påtenkte sabotasje-handlinger som for

flere oppgavers vedkommende i øyeblikket var mindre vel begrunnet. Jeg fikk ham derfor til å avstå fra et par planlagte sabotasjehandlingene og å reise tilbake for på beste måte å tilrettelegge hjelpearbeidet til Mil.org. i Nordland fylke og forberede og iverksette forsyninger til oss av våpen og annet utstyr og materiell. Vi la en plan som ble innsendt til approbasjon i Sverige og London og hvoretter vi skulle opprette en senderkontakt fra distrikts staben her i Bodø til hans sepalgruppe øst for Saltdalen på svensk side.

(Sepal III) Via denne skulle vi komme i kontakt med Stockholm og London, og tillike i forbindelse med de øvrige sepalgrupper langs grensen. Ved å få disse øvrige sepalgrupper til å etablere lignende forbindelser i de tilgrensende områder på norsk side mente vi at vi kunne få i stand en tilfredsstillende, "etasjevis" kontakt i de forskjellige distrikter oppover det lange fylket. Foruten denne senderkontakt fikk vi også etablert en ganske pålitelig kurerforbindelse med Sepal III. Under alt dette arbeide var det av meget stor betydning at Nordland fylkes veivesens personell, samt tillike jernbaneanleggets personell stillet seg så forståelsesfull overfor all illegal virksomhet som de gjorde. Disse institusjoner og deres tjenestemenn ble snart den eneste mulighet for kurerforbindelse Tross ganske stor risiko var det en rekke veivesensfunksjonærer som med aldri sviktende glød og iver gikk inn for kurer- og transportoppgavene. Rutebilselskapene må også ytes all honnør.

Avtalen med kapt. Schancke var videre at de forskjellige sepalgrupper skulle forsyne de forskjellige områder med våpen i den utstrekning det gikk an. For Saltentraktenes vedkommende skulle de frakte disse fra sin base over grensen dels nedover Saltdalen, dels via Saltfjellet over til Misvær og derfra utover til Bodøhalvøya. Videre var det avtalt at sepalgruppene skulle sende enkelte befalingsmenn over i god tid for den sannsynlige kapitulasjon for å tre i forbindelse med de forskjellige grupper, foreta instruksjon og treffe de siste forberedelser for aksjon, særlig forebyggelsesaksjoner overfor ventet demolering. På en rekke steder ble disse planer også helt eller delvis realisert og prioriterte beskyttelsesmål som forsterkeranlegget i Fauske, Heggmoen kraftstasjon, hadde god forhåndshjelp av Sepal III's utsendinger som ytte god støtte så vel med tilførsler som med planlegging av beskyttelsesarbeide samt av eventuell kamp. Samtlige område- og gruppesjefer hadde fått instruksjoner om hva det innenfor deres område fantes av prioriterte mål, og så vidt jeg skjønner hadde de forskjellige grupper her planlagt beskyttelse så godt som det lot seg gjøre.

Avtalen med kaptein Schancke gikk videre ut på at så snart som forholdene overhodet tillot det ved kapitulasjonen skulde han med sin gruppe og med så meget våpen som de kunde få overkomme oss til hjelp. Planen var da at disse sepalkarer skulde fordele sig på de forskjellige Mil.org.-grupper og sammen med disse overmanne mindre, perifert beliggende tyske avdelinger, og derved skaffe seg mere utstyr og våpen, og gå inn for en effektiv beskyttelse av de prioriterte mål.

For midtdistriktenes vedkommende d.v.s. Saltenområdet var forsterkeranlegget på Fauske planlagt beskyttet så godt som mulig. Hva Heggmoen kraftstasjon angår, hadde man fått lurt de nazistiske myndigheter ved kraftverkets styre til å bevilge lønn til en arbeidsgjeng som ikke var annet enn en kamuflert Mil.org.-gruppe og som lå på stedet ferdig til å ta opp kampen med den ganske lille tyskerpatrolje som lå der. Hva de øvrige grupper og områder angikk, blev det snart klart at man måtte ta sikte på en desentralisasjon. Jeg underrettet derfor i en spesiell forholdsordre tilslutt de forskjellige områdesjefer om at de hadde mandat til å handle på egenhånd så langt det var mulig. Kun måtte første gangs kamphandlinger ikke under noen omstendighet iverksettes uten at der forelå en absolutt og sikker trussel om meget nær forestående fiendtlig aksjon eller om ødeleggelse av meget viktige beskyttelsespunkter.

Som det vil sees hadde vi konsentrert oss om de oppgitte prioriterte beskyttelsesmål samt endel andre mål. Det er mulig at vi ved beskyttelsen av disse kunde ha spillet en viss rolle. Planen for aksjonen her i distriktet under et hvilket som helst alternativ med tyske angrep eller demolering måtte gå ut på å overmanne perifert beliggende ganske små tyske patruljer eller avdelinger for derved å tilveiebringe mere utstyr og skaffe den fornødne hjelp til selvhjelp til vi kunde få assistanse utenfra. Planene ble da også utarbeidet på de forskjellige steder efter sådanne retningslinjer. Den kjerne som Mil.org. dannet var overalt plan lagt for en rask utvidelse.

En meget verdifull assistanse hadde Mil.org. i Nordland som nevnt ved kontakten med de forskjellige grupper som lå ved svenskegrensen på den annen side. Kontakten med disse grupper blev oppnådd relativt sent. Det er mulig at det kunde vært gunstige om man på et noe tidligere tidspunkt f.eks. for jul 1944 hadde etablert denne. Med sepalgruppene var der truffet avtale om at disse grupper foruten å forsøke å forsyne oss med våpen og materiell og hjelpe oss med den lokale planleggelse ved hjelp av utsendinger, tillike snarest mulig efter kapitulasjonen skulde tre støttende til spesielt ved

våre beskyttelsesaksjoner. På flere steder blev der også plassert en eller et par menn fra sepalrgruppene i nærheten av de prioriterte beskyttelses mål hvor de hadde et nært samarbeide med Mil.org.'e gruppe- og områdesjefer.

Det svarte punkt var imidlertid i dette store distrikt sambandstjenesten hvor telegraf og telefon ikke kunne brukes, hvor posten var meget usikker og hvor dessuten all landverts som sjøverts trafikk på slutten var redusert til et minimum.

Med de erfaringer distrikts staben her i dag sitter inne med kan vi si at etter vårt skjønn ville det vært heldigere med en stor re desentralisasjon av organisasjonen her oppe i dette vidstrakte og lange fylke. Personlig tror jeg at det riktige ville ha vært en "etasjevis organisasjon" oppover langs hele Nordland fylke. De forskjellige deler av de indre distrikter så som Vefsen, Rana, Salten, Søndre og Nordre Ofoten kunne med stor fordel vært forsøkt etablert som mere selvstendige områder eller eventuelt distrikter, om man heller ville kalle det så. Hvert av disse områder - distrikter - burde så hatt en direkte tilslutning til den korresponderende sepalgruppe over på den andre siden av grensen, jeg tror organisasjonen på denne måte ville ha blitt sterkere og mere effektiv uten at det hadde skjedd på bekostning av sikkerheten. Denne siste vilde ved en sådan ordning sannsynligvis snarere blitt større, idet en opprulling kun ville ha omfattet en enkelt "etasje".

Mil.org. kunne ganske sikkert ved aksjon her fra den til- baketrukne distriktsledelse ha vært utbygget adskillig sterkere enn tilfellet var.

Vi hadde imidlertid våre instruksjoner om at vi skulde fungere som tilbaketrukne distriktsledelse og først tre inn på et meget sent stadium. Overensstemmende med disse instruksjoner hadde vi ikke egentlig anledning til å foreta noen større organisering, og når vi i 1944/ -45 allikevel foretok en sådan, så var det fordi vi fant den absolutt påkrevet.

Den meget gode hjelp som vi fikk gjennom Sentralledelsens kurerbesøk her oppe var oss til uvurderlig støtte. Vi oppnådde hver gang en meget god orientering og vi oppnådde en positiv støtte til ordning av forskjellige spørsmål. Den hjelp som vi fikk fra sepalrgruppene var også av overordentlig stor betydning. For Salten distriktets vedkommende ga den foruten en meget stor moralsk støtte også en betydelig materiell hjelp. De dyktige, uredde, energiske og aktive karer i Sepal III av hvilke jeg har lært de fleste å kjenne personlig har avtvunget meg den største respekt og beundring. Etter kapitulasjonen trådte de fleste av dem inn i Mil.org.'s tjeneste og blev med som ledere, assistenter eller konsulenter ved de forskjellige mråder hvor de gjorde et helt ut fortrinlig arbeid.

Mil.org.'s opptreden under og etter kapitulasjonen.

Hjemmestyrkenes arbeide.

Distriktsledelsen og Mil.org.'s sentralstab var selvsagt hele tiden klar over de overmåte store vansker som ville opptre ved krigens slutt i Nordland fylke. Selv under alternativet rolig og fredelig kapitulasjon måtte man anta meget store problemer. Dette berodde i særlig grad på det overmåte store antall krigsfanger som var forlagt i Nordland fylke spesielt på strekningen Narvik-Hattfjelldal langs innlandsveien. Det dreiet seg her om et antall krigsfanger på over 40.000. Disse var forlagt i en hel rekke, for det meste helt utilfredsstillende leire som lå hovedsakelig langs innlandsveien, dog enkelte steder noe bortgjemt og avsides i forhold til denne. Fangeleirene varierte i størrelse fra noen få hundrede til bortimot 1000 mann i hver, og forholdene i de enkelte fangeleirene var gjennomgående meget dårlige. Underbringelsen var dels meget elendige brakker, dels noen meget skrøpelige Nissenhus, dels meget til elendige rønner av forskjellig art. Felles for alle var at de var overfylt og høyst uhygieniske. I enkelte brakker var der på begge sider av en relativt smal midtgang anordnet sammenhengende brisker i 3 etasjer med etasjene så vidt tettliggende at man ikke kunne sitte ordentlig oppreist mellom dem. De forskjellige fanger måtte derfor krype inn fra midtgangen og inn med hodet mot veggen. Her lå de tett i tett side ved side og helt utilstrekkelig utstyrt med sengetøy. Dette bestod for en stor del av bare gamle filler og fillete ulltepper, og da vaskeforholdene hadde vært meget elendige var det et griseri mange steder uten like. Lysforholdene i brakkene var gjennomgående meget dårlige og opvarmingsforholdene tildels slette. En del av brakkene lå meget værhardt til således de mange brakker som var plassert på selve Saltfjellet. Til alt dette kom at ernæringen i lang tid hadde vært utilstrekkelig og i den siste tid helt elendig. Enkelte steder var ernæringen så slett at man fikk inntrykk av at det var fort en bevist utsulting. Der ble den siste tid berettet om stigende antall dødsfall, og fra enkelte fangeleirer fikk man høre at der ble båret ut lik daglig eller med få dagers mellomrom, Vi var derfor klar over at fangeproblemet var et overmåte stort problem og vi fryktet for at man ved en kapitulasjon kunde risikere at de ennå

friske fanger ville storme ut av leirene og ta sig selv tilrette for å iverksette hevninger overfor tyskerne i stor stil. At de i sin utsultete tilstand også kunne ventes å foreta ran hos sivilfolket var ikke mere enn en kunne vente. For å søke å unngå dette forberedte vi en hjelpeaksjon med hensyn til mat og næringsmidler av forskjellig art. Distriktsledelsen supplert med et par av næringslivets dyktigste menn her oppe, således sekretæren i Nordland fylkes Landbruksselskap Bjarne Hovde, herrene Ragnar og Eiler Schjølling, overlege Friis m.fl., kjøpte inn og skaffet tilveie en ganske stor beholdning med næringsmidler, spesielt da fisk- og fiskeprodukter samt tran som ble lagret og forberedt distribuert utover med båter og biler til de forskjellige leire. Denne hjelpeaksjon ble grundig og godt forberedt, så apparatet sto klart da kapitulasjonen kom. For videre å oppnå disiplin og organisering av fangeleirene utarbeidet vi en del oppslag like for kapitulasjonen, som blev ferdigtrykt såvel på norsk som i russisk og tysk oversettelse. Beklageligvis hadde vi ikke anledning til å få trykket disse plakater med russiske bokstaver, - de måtte trykkes på russisk med latinske bokstaver. Vi har dog inntrykk av at de ble forstått i de fangeleirer hvor de nådde frem og at de der gjorde sin meget store nytte. I oppslagene blev det pointert at vår felles fiende var overvunnet og at fangene nu var å betrakte som frie - men at de nu var gått over til å være russiske soldater som stod under disiplin som sådanne. Videre ble det pointert, at fangene måtte bli i sine leire, da man ellers ville risikere kaos med sult, epidemier, død og elendighet. Det blev opplyst at hjelpearbeidet for dem var satt i gang, at de kunne betrakte nordmennene som sine venner og at deres tilbakeføring til hjemlandet ville bli organisert så snart som overhode råd var. Inntil en sådan organisering forelå måtte ingen tenke på å bryte opp på egen hånd. Videre ble fangene innstendig oppfordret til å foreta organisering innen sine leire enten på militært vis eller ved å velge sine tillitsmenn. Disse tillitsmenn som skulde lystres ble så oppfordret til å gå i kontakt med de stedlige norske tillitsmenn, det vil si Hjemmestyrkenes lokale sjef. Det blev videre opplyst hvem den stedlige tillidsmann på de forskjellige steder var ved en rubrikk hvor navnet var satt in blanko for utfylling når forholdene var tilstrekkelig sikre.

Foruten fangeproblemet utgjorde de store masser av deporterte arbeidere fra de forskjellige land og nasjonaliteter en meget stor fare. Mange av disse var bra,

men en meget stor del var udisiplinerte elementer og endel representerte den rene kriminalitet og berme. Det var å frykte at også mange av disse ville ta seg selv til rette, så vel overfor tyskerne som innbyrdes, eller overfor den norske befolkning. Samme opprop som til fangeleirene ble derfor også så vidt mulig distribuert til disse deportasjonsleire.

I tillegg til disse vansker kom også det faremoment som lå i at der i disse våre meget spredt og tynt befolkede bygder var en overopphoping av tyske soldater og Todtorganisasjoner. En måtte være forberedt på at større eller mindre fraksjoner av disse ikke ville lystre kapitulasjonsordren - men nekte å gå med på den og gå til aksjon på egen hånd og herunder spesielt volde megen demolering.

Vi visste at en stor del av den tyske soldatbestand hadde mest lyst til i slutte å nedlegge sine våpen og var lei av hele krigen - men vi visste også at det var store nazistiske fraksjoner innen Wehrmach og tillike innen Todtfunksjonærenes rekker. Vi måtte derfor frykte så vel en ren indre tysk borgerkrig som kamphandlinger forvoldt av demoleringslyst hos de aggressive tyske soldater under motstand fra heimestyrkene på de forskjellige sider. I verste fall kunde vi få de rene anarkitilstander med kaos og massemyrderier.

Vi gjorde også regning med at norske nazister på enkelte steder innen fylket ville kunne bli et stort faremoment, idet der i alle byer var rekrutterte hirdavdelinger som hadde fått utlevert våpen og hadde ferdigliggende mobiliseringsordre med pålegg om frammøte og samling på bestemte steder. Samarbeidet mellom disse og Gestapo var meget sannsynlig.

Av tyske tropper lå der i Nordland fylke på kapitulasjonsdagen anslagsvis 100.000 mann.

Den 7. mai ble der av distriktsledelsen og Mil.org.s distriktsstab utført et ganske energisk arbeide i den hensikt å forberede hele kapitulasjonssituasjonen. Den 8. mai ble der sendt ut kurerekspedisjon til alle ordførere, lensmenn, Mil.org. og gruppesjefer med oppnevninger, instruksjer, beordringer, forholdsordrer og direktiver. Der ble utsendt i alt 4 forskjellige ekspedisjoner, herav 2 med bil - den ene nordover og den andre sydover - samt 2 med. båt, den ene til ytre Ofoten og Vesterålen og den andre nedover til samtlige ytre Helgelandsdistrikter. På denne måte kom vi i direkte kontakt med de ovennevnte og vi fikk

avgitt direkte muntlige og skriftlige direktiver og instruksjoner til samtlige.

I dagene fra 6/5 til 8/5 og senere, ble det utsendt ekspedisjoner hvorav 2 sjøverts og 2 landverts med mat til de forskjellige ex-fangeleirer. Disse ekspedisjoners ledere hadde ordre om å søke kontakt med de stedlige tyske fangesjefer og ved forhandling og lempe å få adgang til fangeleirene for å få tilført mere næring.

Bortsett fra dette forberedende arbeid fant vi det riktig å holde oss i ro - men i full alarmberedskap inntil 8. mai om ettermiddagen. Denne dag fikk en tydelig inntrykk av en viss nervøsitet hos tyskerne. Der kom stadig forespørsler fra den lokale befalingsmann i Bodøavsnittet til stedets politimester som til all lykke var en pålitelig nordmann og fremragende politimann og som Mil.org. hadde innledet kontakt med en tid i forveien, om hvorvidt han anså seg i stand til å opprettholde ro og orden i sitt distrikt. Politimesteren henvendte seg om ettermiddagen til Mil.org.'s distriktssjef og ba om at endel av heimstyrkene måtte bli mobilisert. Vi mobiliserte øyeblikkelig her likesom jeg også telefonisk satte meg i forbindelse med områdesjefene i de viktigste områder og ga også disse ordre til såfremt de fant situasjonen å være moden dertil å mobilisere. Klokkene 8 aften var heimstyrkene i Bodø mobilisert i et antall av ca. 50. Av disse fikk 30/40 menn utlevert våpen av høyest forskjellige sorter. I den hensikt å unngå unødvendige sammenstøt og trefninger henvendte jeg meg så i telefonen til den øverste stedlige tyske befalingsmann. Jeg presenterte meg som leder av heimefronten i distriktet og gjorde oppmerksom på at jeg hadde mobilisert mine heimstyrker og anmodet ham om å komme ned til en konferanse på det av heimstyrkene etablerte kontor. Han erklærte seg villig hertil og en halv time etter kom han pluss 4 andre offiserer hvorav en med maskinpistol i spenn inn på vårt kontor. At de samtidig hadde besatt kvartalet omkring fikk vi umiddelbart etter et vink om. Vi gjorde oppmerksom på at vi hadde mobilisert heimstyrkene i den hensikt å opprettholde ro og orden i enhver henseende at vi ikke hadde noen interesse av noen sammenstøt med tyske krigsmaktkrefter. Kommandanten hadde intet å bemerke hertil. Vi gjorde videre oppmerksom på at vi ønsket adgang til ex-fangeleirene i den hensikt å foreta hjelpeaksjoner. Dette motsatte han seg, men erklærte seg villig til å innhente divisjonssjefens nærmere tillatelse hertil. Det ble avtalt at tyskerne selv skulde passe på og opprettholde disiplin blant sine egne, mens til gjengjeld heimstyrkene skulde opprettholde ro og orden innen den norske befolkning og ellers vareta det fornødne. Konferansen som til enkelte tider var holdt i en skarp og noe tilspisset form endte tilslutt i noenlunde forståelse.

Der ble så utsatt vakter rundt omkring på de forskjellige steder i byen likesom der ble etablert patruljerende vakter. Da klokken 4 om morgenen den 9. mai et par offiserer fra Sepalgruppe III kom hit til byen med kaptein Schancke som leder ble vi enige om at vi øyeblikkelig skulde gå til arrestasjon av alle fremtredende og aggressive nazister, nazister i nøkkelstillinger og hird. Dette arbeide ble så etter anmodning fra og i forståelse med stedets politimester utført av de nettopp mobiliserte heimstyrker. Klokken ca. 9 formiddag den 9. mai var de fleste av ovennevnte nazister allerede arrestert her i byen uten at dette hadde voldt noen større uroligheter.

Overensstemmende med telefonkonferanser blev der forhold og gått fram på samme måte på de øvrige steder i distriktet. Der ble straks etablert en meget livlig telefonkontakt med de forskjellige områdesjefer, distriktsledelsen ble holdt a jour med utviklingen på de forskjellige steder og distriktsledelsen holdt områdene a jour med forholdene sentralt. De erfaringer som blev høstet lokalt blev av distriktsledelsen på beste måte nyttiggjort for de andre steder ved telefoniske instruksjoner. Der utviklet seg i løpet av de nærmeste dage en overmåte intens virksomhet med et ustanselig arbeide 24 timer i døgnet, og en overmåte stor telefon- og telegramkorrespondanse. Jeg ønsker allerede her på dette punkt å betone at det fra telegraf- og telefonvesenet rundt omkring i hele distriktet og tillike her sentralt i administrasjons- sentret ble vist en iver, energi og glød som avtvang stor respekt og som jeg også har bragt telegrafverket her oppe min beste takk for.

Mobiliseringen av heimstyrkene, utsetting av vaktposter og patruljer samt arrestasjonene av nazistene ytret seg derfor omtrent på samme måte i hele det store fylke. Overalt arbeidet heimstyrkene i forbindelse med det nyutnevnte politi. Enkelte steder blev arrestasjonene foretatt på eget initiativ av heimstyrkene, men de fleste steder blev arrestasjonene foretatt av heimstyrkene etter anmodning fra politiet. Det viste seg meget snart at det ble nødvendig for heimstyrkene å iverksette en meget svær bevoktningsvirksomhet. Tyskerne rommet fra første stund av sine bunkers og kanonstillinger, sine ammunisjons- og sprengstoffdepoter, så overmåte farlig materiell ble liggende helt åpent og tilgjengelig for publikum. Det blev her nødvendig å utsette et meget stort antall akter, likesom det blev nødvendig ved kunngjørelser i dagspressen samt ved store og avskrekkende plakater å advare befolkningen mot å komme i berøring med disse farlige saker. Tross det store materiell av denne art som ble liggende åpent rundt omkring i

fylket, forekom der kun et fåtall av ulykker. Jeg tror at en av årsaken til at disse ulykker fikk et så vidt lite omfang var de advarsler som blev sendt ut og den ganske effektive bevoktning fra heimstyrkenes side. En rekke brakker, sivile hus og etablissementer ble også forlatt av tyskerne. Også her måtte der i den hensikt å unngå plyndring og rov utsettes vakter. Det ble derfor meget snart nødvendig å øke heimstyrkenes tall og innkalle ytterligere folk. Der utviklet seg raskt en liten hær av heimstyrker som på det tidspunkt da Nordland fylke ble delt som distrikt den 22. mai var vokset til ca. 3.100 mann. Så spredt og vidstrakt som dette fylke er og tillike så oppdelt og så overbelagt som det var med tyske troper, tyske etablissementer samt fangeleirer, kan en dog ikke anse dette tall for å være noe som helst uforholdsmessig stort. Til vaktoppgavene hørte, foruten de mange rent militære etablissementer også en rekke store tyske bedrifter tilknyttet vei- og jernbaneanlegg. I særdeleshet var det store tyske jernbaneanlegg på Nordlandsbanen over Saltfjellet på strekningen fra Mo og til Rognan. Der forelå også ganske store anlegg nordfor Fauske i Sørfold og videre nordover. Store mengder meget verdifullt materiell stod her på spill og kunne lett bli stjålet, plyndret, ødelagt. Det viste seg også senere at der forelå fare for en bevist sabotasje og ødeleggelsesvirksomhet fra tyskernes side, spesielt organisasjonen Todt. Til disse anlegg horte der kostbart materiell med svære gravemaskiner, paternosterverk, elektriske og oljefyrte motoranlegg til lys og drift av forskjellig anleggsvirksomhet, anleggsjernbaner, verksteder med førsteklasses maskiner, veibrøitingsmateriell og all slags løsøre, biler, traktorer, brakker, tremateriell, sementlagere, bygningsartikler, kontormateriell m.m.m. I nordre del av fylket fantes en rekke nesten ferdige mindre elektrisitetsverk delt på de forskjellige kommuner. Til en del av disse anlegg var det knyttet Todtavdelinger som straks nedla arbeidet og lot alt ligge og også enkelte steder bevist forsøkte sabotasje. Denne ødeleggelse- og sabotasjevirksomhet ble konstatert i enkelte Todtleire hvor man plutselig oppdaget at bilene ble kjørt uten vann og smøreolje. Heimstyrkene skred på de fleste steder inn med forbausende makt og bestemthet, og jeg har inntrykk av at de på mange steder satte sig i meget god respekt. Megen ødeleggelse blev ved disse aksjoner fra heimstyrkenes side forebygget.

Få grunn av de veldige mengder verdifullt materiell som ved siden av alle de rent militære beholdninger lå spredt utover de forskjellige bygder, blev det nødvendig for Hjemmstyrkene å igangsette et meget stort forvaltningsapparat. Dette ble først ordnet

derhen at de forskjellige områder fikk ordre til i samarbeide med politiet å bevokte, ta vare på. Innregistrere og delvis innsamle alt dett materiell. Da det viste seg at betydelige mengder var bygningsmateriell, som måtte antas å få stor betydning under gjenreisningen i de forskjellige deler av fylket, fant en det riktig å henlegge sentraladministrasjonen av dette under en leder som hadde med dette gjenreisningsarbeide å gjøre og en fikk derfor ved imøtekommenhet fra Statens distriktsarkitekt i Bodø denne mann til å overta dette forvaltningsapparat. Distriktsarkitekt Michalsen blev av distriktsledelsen oppnevnt som forvaltningssjef opprinnelige for hele fylket, senere for søndre distrikt av Nordland fylke og underlagt Hjemmestyrkenes distriktsledelse. Han etablerte seg med kontor sammen med Hjemmestyrkene og fikk gjennom de forskjellige områder bygget opp et apparat med stedlige forvaltere og underforvaltere som tok sig av beregningen av alt materiell. Dels ved en personlig rundreise i distriktet, dels gjennom en reisesekretær blev disse lokale forvaltningsorganer som allerede var grunnlagt etter ordre fra distriktsledelsen de første dager efter kapitulasjonen videre utbygget og forankret. Der ble gått i gang meget energisk med innregistrering og innsamling av alt materiell og videre med bevoktning og oppsyn med materiellet og dette siste ble utført ved Hjemmestyrkenes folk. Da en stor del av materiellet meget naturlig sognet inn under jernbaneanleggene, veianleggene, elektrisitetsanleggene og tildels også under skogbruk og jordbruk blev der etter samråd med Fylkesmannen og under ledelse av Hjemmestyrkenes distriktsledelse etablert en sentralkomite som med forvaltningssjefen som formann skulde fortsette forvaltningen. Efter hvert som denne komite blev samarbeidet fikk jernbaneanleggene anledning til å overta, forvalte og benytte verdifullt anleggsmateriell som var knyttet til Nordlandsbanen. På samme måte fikk veivesenet hand over adskillig materiell som sognet under deres felt, og det samme ble tilfelle med jordbruk, skogbruk og elektrisitetsstyret. Det forvaltningsapparat som herved var skapt blev et ganske omfattende instrument med tråder ut i de ytterste kroker av fylket. Det viste seg senere ganske hensiktsmessig og blev, da de regulære militære styrker i midten og slutten av juni måned rykket ut på arenaen, overtatt av disse med den samme arbeidsordning som opprinnelige oppsatt.

Forvaltningsapparatet er senere så å si glidd naturlig over i det av staten opprettede Fordelingsutvalg for fiendtlig eiendom. Jeg tror det har hatt meget stor betydning at dette administrative apparat på et så vidt tidlig tidspunkt ble opprettet av

Hjemmestyrkene, og det viste seg også at det var dette opprinnelige apparat som holdt og måtte ta støyten under den senere høyst skiftende ledelse for det endelig krystalliserte sig ut faste bestemmelser for forvaltningen av materiellet, derved at fordelingsutvalget for fientlig eiendom blev opprettet. Apparatet blev dog temmelig kostbart og utgiftene ved det blev inntil midten av juli belastet Hjemmestyrkene. Senere gikk de over på 6. Norske Brigade inntil de igjen gled over på sitt eget budsjett under Fordelingsutvalget.

Fangespørsmålet.

Som nevnt var løsningen av dette spørsmål, som man anså for kanskje å være det aller vanskeligste under kapitulasjonsalternativet, forberedt gjennom trykning på tysk og russisk av forskjellige opprop til de forskjellige fangeleire samt ved den allerede før kapitulasjonen igangsatte ernæringsmessige hjelpevirksomhet. Der ble øyeblikkelig i de forskjellige områder utpekt heimestyrkene som satte sig i forbindelse med de forskjellige leire. Dette system ble ytterligere utbygget ved at representanter fra distriktsledelsen reiste ut til områdene og søkte å støtte det organisatoriske arbeide. Takket være den ”goodwill” som i løpet av de siste år gjennom befolkningens illegale hjelp til de russiske fangeleire hadde utviklet seg på de fleste steder lykkedes det meget snart å komme i god kontakt med leirene. Det blev her valgt tillitsmenn som arbeidet i intim forbindelse med de norske ledere. En del av den anskaffede mat og spesielt tran blev fordelt til leirene hvor forholdene var tildels meget elendige. En rekke leger som var bosatt langs innlandsveien og tillike også på andre steder hvor det var fangeleire satte seg dels spontant, dels på oppfordring herfra, i aksjon for å hjelpe leirene med så vel direkte legehjelp som med å organisere næringstilførselen. Fra Sverige kom en ukes tid efter kapitulasjonen en representant for det svenske utenriksdepartement, dosent Södermann sammen med representanter for Det Svenske Røde Kors og disse foretok sammen med representanter for heimestyrkene inspeksjon av en rekke fangeleirer. Denne hjelp fra disse meget myndige menn der som representanter fra et fritt og nøytralt land stod meget sterkt overfor tyskerne, hadde sin meget store betydning for arbeidet. De tyske fangeledere fikk da kanskje for første gang en meget tydelig følelse av hvilke redselsfulle tilstanden de hadde frembragt i fangeleirene og i hvor høy grad disse tilstander måtte skape en indignasjonsstemning hos frie uhildede siviliserte mennesker. Den svenske ekspedisjon bidro i betydelig grad til å skape respekt

hos tyskerne for vårt arbeide. På dens foranledning blev der meget hurtig og effektivt iverksatt en meget betydelig hjelpeaksjon med supplere de matvarer fra Sverige til fangeleirene. Den alt overveiende del av disse varer ble ført over fra Sverige til Bodø flyplass ved hjelp av oberst Balchens Dacota-fly som med sitt flotte amerikanske personell blev hyppige og overmåte velsette gjester her oppe. Vi skylder denne svenske ekspedisjon stor takk for den raske, resolute og effektive hjelp, likesom vi skylder oberst Balchens flyavdeling med dens strålende kjekke amerikanske flyvere og soldater den største takk.

Takket være det utmerkede arbeide fra en rekke områdesjefer samt fra en rekke læger der frivillig lot sig tilknytte heimstyrkene for å gå inn for dette arbeide, kom hjelpearbeidet meget hurtig i god sving. Der var derfor allerede bygget opp et administrativt skjelett-apparat for hjelp til fangeleirene på de forskjellige steder da major professor Kreyberg ankom til Bodø og med mandat fra kronprins Olav samt fra distrikts- og sonekommandoen i Tromsø stillet sig til disposisjon for distriktsledelsen i fangearbeidet. Professor Kreyberg overtok det på forhånd skapte apparat, men utbygget det meget snart videre og fikk det inn i faste og gode organisatoriske former. Han reiste straks på en inspeksjonstur til en rekke leire og med det meget vide og utstrakte mandat han hadde fått og den autoritet han forstod å skaffe seg kunne han få yte en høyst effektiv hjelp. Om hans arbeide kan jeg kun si at det var et helt igjennom strålende arbeide. Med en uoppslitelig energi, med et pågangsmot og en fasthet overfor tyskerne og overfor alle andre og med en ureddhet når det gjaldt å ta ansvar, fikk han fart i alle ting likesom han meget snart satte seg i sterk respekt hos tyskerne. Den tyske "volle Verpflegung G" som ble besluttet ydet fangene fylte de verste ernæringsmessige krav, og med de bidrag som dertil kom utenfra, spesielt fra docent Sødermann og Det Svenske. Råde Kors samt fra den norske hjelpevirksomhet, blev ernæringen tilfredsstillende. Forholdene i leirene var på det tidspunkt helt elendige. Der foreligger en rekke legeberetninger fra ansvarsbevisste og samvittighetsfulle leger rundt omkring i distriktene som viser at i enkelte leire kunne kun et fåtall av fangene stå på beiene. I en leir i nordre del av Ranadistriktet kunde av 500 fanger ikke mere enn 150 stå på benene. Leirene var overbefolket, helt utilstrekkelig forsynt med sengklær og utstyr, fangene savnet i høi grad bekledning, de sengeliggende savnet skjorter og underbenklær og strømper og de oppegående hadde skrapet sammen en samling filter som nærmest representerte en uhyrlighet. Der forelå megen sykdom og tildels alvorlige

sykdommer. Foruten den vanlige hungertilstand med radmager overkropp, men kjempemessige hevelser i benene, var der masser av alvorlige mave- og tarmkatarrer og som det aller verste en meget sterk utbredt tuberkulose, med langt fremskredne, åpne og sterkt smittende tilfeller liggende trangt inneklemt blant de andre. Der forelå derfor meget store oppgaver av hygienisk art. Professor Kreyberg, som hadde studert fangeforsorgen grundig så vel i Nederland som i Tyskland og Frankrike og som uttale at forholdene i fangeleirene tildels ikke var bedre enn i Buchenwald, var utvilsomt den rette mann til å overta disse oppgavene. Ved siden av de rent hygieniske oppgaver måtte også den disiplinære organisasjon videre utbygges. Takket være den rent ut sagt eksemplariske disiplin som spesielt de russiske fanger viste og som var dobbelt bemerkelsesverdig når man tenker på den behandling de hadde vært utsatt for, gikk dette meget godt. Da vi allerede den 1. mai - altså 4 dager etter kapitulasjonen - på et tidspunkt da kontakten med leirene kun så vidt var oppnådd - fikk vite at de tyske vakter skulde dras bort innen 1 døgn, fra fangeleirene - var vi meget engstelige. Vi forventet at de fanger som ennå var istand til det ville søke ut fra leirene og foreta rov og plyndringer - spesielt fra de tyske lagre og at de tillike ville ta seg til rette i hevnhandlinger overfor tyskerne. Vår frykt viste sig her stort sett ugrunnet. Den russiske disiplin og godlynthet viste seg å være større enn vi hadde turt håpe. Der forekom dog en rekke tilløp til de ovennevnte foreteelser. Som eksempel kan jeg nevne at en helt ulovlig nedleggelse av vaktholdet fra en tyske befalingsmanns side noen dager etter kapitulasjonen ved en fangeleir i nærheten av Bodø, ledet til en plyndring fra tyskernes matvarelagre som bevirket en rask utrykning av en tysk patrulje under ledelse av en oberstløytnant. Patruljen kom ut i all hast bevæpnet og begynte straks å forberede skyting av de til leiren retirerende russere. En liten heimestyrkeavdeling som - etter melding om dette - øyeblikkelig var rykket ut, kom tidsnok til å hindre tyskerne i skytingen. Heimestyrkene tok så de tyske befalingsmenn og patruljen samt leirens tyske ledere med inn i leiren og foranlediget en omstilling av samtlige russere. Her ble der valgt tillitsmenn for leiren og der blev av de norske heimestyrter holdt en kraftig tale for såvel tyskere som russere - men spesielt for de første. Det blev herunder sterkt betonet at tyskernes opptreden var i strid med kapitulasjonsbetingelsene, at tyskerne var de overvundne og hadde å sørge for skikkelige forhold i leiren samt at forholdene i leiren som de var måtte ansees som elendige og en skam for det tyske militærvæsen. Russerne på sin

side ble pålagt å henvende seg til leirens norske tillitsmenn med alle sine klager. Tyskerne ble pålagt å rette på de mangler som blev påpekt av de norske tillitsmenn. Etter denne episode var forholdet i denne leir helt omsnudd, tyskerne gjorde sitt beste for å bedre på forholdene og russerne på sin side stilte seg helt lojale overfor de bestemmelser som ble truffet. Det ble etablert en ordening med permisjon fra leirene - en viss prosent av russerne fikk permisjon, men måtte forplikte seg til å være inne til nattetid. Senere kunde denne permisjonsadgang på grunn av denne utmerkede disiplinerte oppførsel fra russernes side økes således at der til slutt var full frihet for russerne til å gå hvor de ville fra leiren, når de kun var tilstede om natten. Rundt omkring i distriktene reiste de norske heimestyrkers fangeleirledere rundt fra leir til leir, holdt omstilling med tyskerne og russerne og etablerte lignende ordening. I et enkelt distrikt, Saltdalen, lyktes det den meget dyktige områdeledelse, hvorav jeg spesielt må fremheve Sepalgruppens mann, løytnant Mjelde, å skaffe orden i de mange leire. Han hadde fått oversatt og stensilert med russiske bokstaver opprop med det russiske alfabet. Dette gjorde at kunngjøringen ble meget mere effektiv i

Nordtrøndelag grense samtlige leire her.

Blant de navn som må nevnes i forbindelse med fangeforsorgen i disse vanskeligste distrikter, Saltdal og Rana, må det være tillatt uten forkleinelse for andre å fremheve overlege Frostad på Vensmoen sanatorium, samt dr, Fodstad, Mo i Rana som begge under et arbeidslag som varte døgnet rundt avla besøk i de meget slette fangeleire i disse distrikter og ryddet opp i de verste uhygieniske uhumskheter og bidrog i høy grad til å skaffe ernæring og bedre helseforhold.

Av andre som også må nevnes i forbindelse med fangearbeidet vil jeg fremheve ingeniør Langvik Hansen, Mo i Rana samt fenrik Einar Judén (alias Løytnant Brekke) og doktor Eliassen, Fauske.

Forholdene i fangeleirene var i det hele tatt overmåte slette.

En rekke ganske spennende og drastiske episoder som blev foranlediget ved at fangene forlot sine leire og spredte utover i distriktene og herunder påtraff tyske avdelinger eller patruljer som viste en aggressiv holdning og tildels begynte å skyte, ble avverget ved en resolutt utrykning fra Hjemmestyrkenes side med myndig og bestemt opptreden overfor tyskerne. Personlig er det min mening at Hjemmestyrkenes ansvarsbevisste, resolute og myndige opptrekken på en rekke steder under sådanne

episoder avverget alvorlige kalamiteter. Hjemmestyrkenes opptreden skapte en følelse av at der forelå en ordnende myndighet som de forskjellige parter fant det fornuftig å bøye seg for. Hjemmestyrkene ble da også denne første kritiske tid i høy grad respektert av tyskerne og deres befalingsmenn, likesom de veldisiplinerte og godlynte russere straks underkastet seg deres bestemmelser.

Da den første kritiske tid var over kunde arbeidet så vel hygienisk som organisasjonsmessig utbygges i fred og ro. Det lykkedes professor Kreyberg i løpet av forholdsvis meget kort tid å få etablert en rekke større sykehus forskjellige steder i dette distrikt, likesom han i Fauske en måneds tid etter kapitulasjonen fikk en meget verdifull hjelp i Det Svenske Røde Kors, der etablerte sykehus.

De ble hurtig skapt sykehusplasser for henimot 3000 pasienter. De tuberkuløse ble selvsagt mest samlet for sig og et enkelt sted på Drevja hadde man en større samleleir som vesentlig hadde tuberkulose. Da de verste vansker med ernæring og sykkelighet var overvunnet gikk man over til å skaffe exfangene en tilfredsstillende bekledning. På dette tidspunkt, nemlig en stund ut i juni måned var den sentrale fangeadministrasjon hos sonekommandoen i Tromsø blitt utbygget således at arbeidet med fangeleirene mer og mere gled over fra Distriktsledelsen til sonekommandoen med professor og major Kreyberg som den stedlige leder for hele søndre del av Nordland distrikt. Det apparat han benyttet seg av i de forskjellige områder var imidlertid helt det opprinnelige hjemmestyrkeapparat supplert med noen av ham særlig utvalgte menn, men ellers regnskapsmessig og delvis administrativt underlagt distriktsledelsen i Nordland. Etterhvert som man fikk innblikk i forholdene i de forskjellige fangeleire kom der for dagen ganske svære tilfeller av krigsforbrytelser. I enkelte leire syntes der **å være fort en rent systematisk ødeleggelsespolitikk med sikte på å sulte ut flest mulige fanger. Noen steder var der foretatt massenedskyting, andre steder mer spredt skyting, mens der i atter andre leire i løpet av de siste måneder var døde mangfoldige av underernæring og vanrøkt. I alt kan en regne at der på strekningen fra Drag i Tysfjorden til var ca. 27.000 fanger og blant disse var antallet av drepte eller døde ca. 4.500.**

En rekke av disse var utilfredsstillende begravd såvel hygienisk som pietetsmessig. Her ble derfor allerede den 28. mai fra distriktsledelsen opptatt arbeidet med å få en tilfredsstillende gravlegging. Der ble rettet henvendelse til samtlige lensmenn, ordførere, distriktsleger og sogneprester i de forskjellige distrikter hvor saken var aktuell

med anmodning til disse om å danne en komite som kunde forberede en overføring til skikkelige gravplasser. Det blev videre trukket opp linjer for arbeidet og foreslått at exfangene selv skulde sørge for oppgraving og nedgraving av sine døde kamerater. Tyskerne skulde så sørge for transporten.

De lokale myndigheter skulde sørge for tilfredsstillende gravplasser under spesiell hensyntaken til at disse fikk en fredelig, vakker og hygienisk beliggenhet og til at der såvidt mulig ble ordnet med forskjellige seksjoner for de forskjellige nasjonaliteter. Såvidt mulig skulde der ved overflytningen av de døde også sørges for indentifisering og anbringelse av navneplater på gavene.

Dette arbeide som var godt planlagt blev i meget sterk grad forsinket derigjennom at Hjemmestyrkene etterhvert som de allierte krefter rykket inn tapte sin autoritet overfor tyskerne og derved ikke fikk adgang til tyskernes lister over døde fanger og heller ikke fikk anledning til å disponere den tyske hjelp til oppgraving, transport og nedgraving. Tross en rekke henvendelser blev det umulig for Hjemmestyrkene å få realisert disse planer som var sterkt anbefalt av Distriktskommandoen og Sonekommandøren i Nord-Norge, oberst Munthe Kaas. En av grunnene til at planene ikke kunne realiseres var imidlertid den at den allierte overkommando ønsket i størst mulig grad å få undersøkt forholdene med tanke på krigsforbrytelser og derfor først ville ha sine spesialister på dette felt nedover. Da omsider disse undersøkelser var avsluttet og formalia i orden var tyskerne tildels forsvunnet fra distriktene, fangeleirene var tomme og Hjemmestyrkene for en stor del demobilisert. Det ble derfor betydelige vansker med dette arbeide og i enkelte distrikter blev det derfor muligens ikke tilfredsstillende utført. I enkelte distrikter, således spesielt Saltdal, blev det imidlertid, takket være et meget energisk arbeide som fortjener i høi grad påskjønnelse, realisert. Den mann som her tok sig av saken var sogneprest Vågdal, Saltdal, som utviste en energi og en glød for oppgaven som var beundringsverdig.

Det lykkedes ham å få samlet de ca. 8 - 900 døde eller drepte i to hovedleire, vakkert beliggende og med innhegning og med gravkors over hvert enkelt. Det er å håpe at Staten eller de forskjellige kommuner i fremtiden vil verne om disse gravplasser så de kan bli

stående som verdige monumenter der viser den nordnorske befolknings respekt for humanitet og sivilisasjon.

Under arbeidet med oppgraving og begravelse av disse drepte eller døde, reiste der sig en rekke spørsmål om krigsforbrytelse. Enkelte steder tok Hjemmestyrkene seg meget energisk av innsamlingen av materialet til dokumentasjon av disse krigsforbrytelser. Jeg vet at der i enkelte distrikter av Hjemmestyrkene blev ydet verdifulle bidrag til det arbeide som senere ble utført av den allierte krigsforbrytelseskommisjon. Der forelå som nevnt i distriktet meget alvorlige tilfeller av massehenrettelser.

Om hjemmestyrkenes virksomhet i sin helhet, vil jeg si at de arbeidet best og mest effektivt i den første tid da de også hadde sin største betydning. De var da temmelig suverene, idet det som bekjent varte lang tid her i Nord-Norge og spesielt i søndre distrikt av Nordland fylke for der kom noen vesentlig styrker militære. En liten tropp politisoldater på ca, 70 mann som innfant seg lier den 13. mai utgjorde kun en dråpe i havet i forhold til det behov som var tilstede for å holde oppsyn med det hele. Hjemmestyrkene måtte derfor den første tid opptre helt på egen hånd og ta sig selv til rette. Det viste seg at de forholdsordrer og forhåndsinstruksjoner som var gitt og som delvis bygget på sentralledelsens utredning av de forskjellige alternativer for krigens avslutning var ganske praktiske og hensiktssvarende. Så lenge Hjemmestyrkene hadde sakene i sin egen hånd gikk alt ganske lett og bra. Da de allierte tropper kom og Hjemmestyrkene ble underlagt ditrikts- og sonekommandoen oppe i Tromsø, begynte der mange vanskeligheter. Forbindelsen med Tromsø var overmåte tungvint, man kunne muligens oppnå en heldig rikstelefonforbindelse en gang hver annen dag og det var ikke mulig å innbringe spørsmål for sonekommandoen der. Distriktsledelsen måtte ta avgjørelsen og gi de ordrer som var nødvendige. Imidlertid ble det tydelig at tyskerne ikke ville respektere Hjemmestyrkenes myndighet etterat sonekommandoen var kommet til Tromsø og hadde fått direkte kontakt med den tyske militære sentralledelse oppe i Målselv. Der oppstod på denne måte en rekke vanskeligheter. For det første blev det umulig for Hjemmestyrkene å få adgang til de tyske beholdninger, således at man kunne innhente oppgaver over hva der forelå av matvarer hos tyskerne. Da tyskerne vegret seg ved å utlevere tilstrekkelig mat til enkelte fangeleire under påskudd av at de ikke hadde nok i sine beholdninger, stod Hjemmestyrkene maktesløse all den stund de ikke kunne kontrollere denne påstand. Ved henvendelse til

Tromsø, lykkedes det ikke å få noe svar på spørsmålet og det truet mange steder med uroligheter i leirene av denne grunn. På andre vis meldte der seg vanskeligheter, - således derigjennom at det ble umulig for Hjemmestyrkene å skaffe seg drivstoff til sin motorkjøring. Det var med de store bevoktningsoppgaver, forvaltningsoppgaver og forsyningsoppgaver til fangeleirene nødvendig å drive en ganske utstrakt motorvogntrafikk. I begynnelsen fikk vi den bensin vi trengte fra tyskerne og belemret ikke de sivile beholdninger. Da sonekommandoen kom, ble der fra tyskernes side lagt alle mulige vanskeligheter i veien for Hjemmestyrkenes forsyninger med drivstoff. Henvendelse til sonekommandoen i Tromsø resulterte i en rekke upraktiske ordninger hvoretter de rent lokale områder skulde sende oppgave over sine bensinbehov så å si for hvert enkelt tilfelle til Tromsø, hvorpå der skulde bli gitt tilsvarende nedgående ordrer til tyskerne via de sentrale organer og ut i periferien om utlevering. En sånn ordning var selvsagt helt uholdbar i sitt byråkrati med de forhåndenværende sambandsmidler. Det ble derfor nødvendig for Hjemmestyrkene ved bløff, bestemthet og frekkhet å presse seg til de fornødne beholdninger. Andre vanskeligheter som reiste sig var at tyskerne begynte å nekte Hjemmestyrkene adgang til å kontrollere det materiell som lå inne på de tyske områder. Det var klart for Hjemmestyrkene at tyskerne enkelte steder drev stor sabotasje med demontering av kostbart anleggsmateriell, med ødeleggelse for øiet i en større leir i Fauske ble det klart for Hjemmestyrkene at tyskerne systematisk kjørte sine biler uten olje og uten kjølevann. Da Hjemmestyrkenes autoritet på dette tidspunkt var sterkt svekket på grunn av sene- og distriktskommandoens opptreden på arenaen, ble det umulig for dem i tilstrekkelig grad å forhindre denne sabotasjevirksomhet. Dette var etter mitt skjønn til betydelig skade og det ledet til en ødeleggelse av store verdier.

Da forholdet omkring den 19. mai syntes å bli helt uholdbart, blev der efter samråd av den midlertidige fylkesmann og den gamle fylkesmenn som igjen var kommet tilbake og hadde inntatt sin plass, videre av distriktpolitisjefen og av distriktsstaben for Mil.org. rettet en kraftig henvendelse til distriktskommandoen i Tromsø med anmodning om en mere utstrakt myndighet for distriktssjefen i Nordland. Der ble krevet at distriktssjefen overfor tyskerne skulde få samme myndighet som distriktskommandoen og helst sonekommandoens myndighet. Subsidiert blev der krevet at der ved siden av distriktssjefen skulde settes en representant for sonekommandoen som kunne kontrollere

distriktssjefens beslutninger og disposisjoner og være hans støtte inntil regulære tropper i nevneverdig mengde kunne komme. Der ble videre foreslått at en av distriktsledelsen utpekt Mil.org.mann som kjente til Hjemmestyrkenes arbeide i Nordland fylke skulde tilknyttes distrikt- og sonekommandoen i Tromsø som konsulent og rapportør.

For å oppnå denne ordening som syntes nødvendig da alt truet med å gå over i et kaos, reiste distriktssjefen samt den stedlige politimester i Bodø som representant for distriktpolitisjefen, og Sepalgruppe III's sjef kaptein Schancke pr. fly til Tromsø for å underhandle om denne sak. Resultatet av disse underhandlinger var helt negative, og jeg kan ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at det var deprimerende for distriktsledelsen å merke den mangel på forståelse av de store og akutte problemer som hersket nede i dette distrikt. Vi vendte tilbake med så å si uforrettet sak. Personlig er det min tro at det ville blitt meget bedre orden på alle ting om distriktsledelsen hadde fått en større myndighet og fått en representant fra sonekommandoen ved sin side, eller om en representant for sonekommandoen hadde, således som vi også foreslo, kommet ned til Bodø med et omfattende mandat og der ordnet opp i forholdene ved hjelp av det apparat som Hjemmestyrkene i distriktet representerte. Imidlertid ordnet sakene sig etterhvert så noenlunde, tiltros for at arbeidet ble i høyeste grad tungvint. Utover i juni måned begynte der etterhvert å komme ordinære tropper til distriktet. Disse utgjordes av de forskjellige deler av den utmerkede 1. Norske Brigade som fordelte seg med avdelinger til de forskjellige hovedpunkter i fylket. Brigadens stab ble henlagt til Bodø da man her fant at det administrative apparat og den kontormessige utbygning som Hjemmestyrkenes distriktsledelse hadde skapt, dannet et godt grunnlag for opprettelsen av Brigadestaben. Overgangen fra Hjemmestyrkeadministrasjonen og til den militære administrasjon blev for dette distrikts vedkommende ordnet på den måten at Brigadens stab rykket inn i Hjemmestyrkenes på det tidspunkt utmerkede og rommelige kontorer og at de forskjellige etatsjefer innen Brigadestaben etter en kort tids samarbeide med de tilsvarende etatsjefer i Hjemmestyrkestaben etterhvert avløste disse og inntok disses plass. Det hadde hele tiden vært Hjemmestyrkenes hensikt å bygge opp sin administrasjon som en distrikts- eller Brigadekommando for at rammen kunne være skapt og ligge til rette for en overtagelse av administrasjonen fra andre militære institusjoners side. Dette viste seg så vidt jeg skjønner å holde stikk, og overgangstiden var preget av det beste samarbeide de fleste steder, så vel

hva sentralorganene angår som hva de perifere avdelinger angår. Utover i slutten av juni, juli og august ble de lokale Hjemmestyrkeavdelinger etterhvert erstattet av regulære tropper og den tilsvarende overtagelse skjedde også i den sentrale administrasjon.

Ute i periferien ble der i noen tid beholdt endel lokale Hjemmestyrkeavdelinger eller engasjert en del Hjemmestyrkemenn, der av det militære ble benyttet til å føre oppsyn med tyskeres opprydnings - og gjenreisningsarbeider i de herjede distrikter. I midten av juli var storparten av Hjemmestyrkene demobilisert og i slutten av august var der kun ganske få styrker tilbake og disse var beholdt etter anmodning av de lokale militære sjefer. Når Hjemmestyrkene måtte holdes så vidt lenge på enkelte steder, så berodde det på at der ikke var tilstrekkelig militær til et forsvarlig oppsyn med tyskerne som lå og måtte ligge temmelig spredt rundt omkring i krokene.

Hjemmestyrkenes administrasjon foregikk fra distriktsstaben i Bodø. Denne var som nevnt bygget opp i noen likhet med en distriktskommandostab med sjef og stabssjef og fornødent kontorpersonell. Ved siden herav hadde man transportkontor, forsyningskontor, forvaltningskontor, regnskapskontor, personalkontor og videre hadde man et par spesielle kontorer, således et kontor som overvåket minerensking og oprydningsarbeidet fra tyskeres side. Den første tid var også forvaltningen av alne fangeleirene underlagt Hjemmestyrkene som et særskilt fangekontor, men etterhvert som de militære kom inn gikk dette fangekontor over, således som tidligere nevnt i det senere P.W.X.kontor der var direkte underlagt Brigade- og sonekommando. Den første måned måtte også Hjemmestyrkene overta forvaltningen av det store antall displaced Persons som fantes i distriktet. Oppgavene hermed ble imidlertid forholdsvis snart sortert ut ved et eget kontor som ble lagt inn under sosialdepartementet, men som den første tid arbeidet i nær tilknytning til Hjemmestyrkene.

Regnskapene.

Da det allerede på et meget tidlig tidspunkt ble klart at HS.opgaven måtte medføre et betydelig pengeforbruk blev der meget snart opprettet et regnskapskontor for distriktsledelsen. Dette ble opprettet med følgende betjening: 1) Bokholder og kasserer, 2) løuningslistefører og 3) revisor. En var så heldig her å få tak i meget flinke folk, herav en skoleret bankbokholder, en lønnings-, liste- og regnskapsfører fra et større

entreprenørfirma samt en autorisert revisor med lang erfaring.

Der ble så opprettet regnskapsunderavdelinger i alle områder og på alle perifere steder, hvor det fantes nødvendig. Direktiver for regnskapsførselen, lønningslister og instruksjoner ble utarbeidet og utsendt. Der ble oppsatt et konteringskjema som tok sikte på den best mulige plassering av utgiftene på de forskjellige poster - så som f.eks. fangeoppgavene, forvaltnings- oppgavene m.v. Regnskapsmessig blev HS. underlagt D.K.N. i Tromsø.

Regnskapet som gikk opp i et samlet beløp av ca. 1.6 millioner kroner ble mønstergyldig ført og innsendt til D.K.N. i november. For regnskapsførselen har Distriktsledelsen og kontorets 3 menn fått en meget pen anerkjennelse.

Som en avslutning på denne rapport vil jeg som min personlige mening få uttale at jeg tror at Hjemmestyrkene under den vanskelige overgang som hersket fra krig til fred her oppe i Nordland fylke har gjort et meget godt arbeide. Arbeidet måtte i høy grad desentraliseres og det måtte overlates til de forskjellige områder å handle mest mulig på egen hånd. Det ble vanskelig å skaffe generelle direktiver som kunne sendes ut, men ledelsen forsøkte så vidt mulig via telefon og telegraf å holde trådene i sin hånd og trekke opp linjene. Når det hele gikk så godt så beror det på at der rundt omkring i distriktet av de lokale område og gruppesjefer og deres hjelpere ble lagt for dagen en vilje til å gjøre det beste, til å ofre sig fullt ut for de store oppgaver som forelå. Videre beror det på at disse enkelte grupper og områders ledere fikk et fritt mandat til å handle etter beste skjønn og etter sund fornuft og i kontakt med de generelt på forhånd opptrukne retningslinjer. Det tjener etter mitt skjønn til heder for den norske menigmanns intellektuelle standard at sakene ble avvirket på en så grei og god måte som skjedd. Hjemmestyrkenes arbeide, således som det blev utført på de forskjellige steder rundt om i distriktene, avtvang respekt hos en rekke forstandige menn, og jeg finner å måtte sitere her hva en meget kjent og kritisk høyere norsk offiser uttalte da han efter å ha sett forholdene i Amerika og England under krigen, samt i Mellem Europas forskjellige deler under krigens siste faser, nemlig at Hjemmestyrkenes opptreden i disse distrikter her oppe hadde gitt ham troen tilbake på det norske folks evne og vilje til å løfte landet videre.

Efterskrift.

Jeg beklager at denne rapport ikke er innkommet før. Jeg har imidlertid hatt mitt sivile virke som overlege ved Nordlands Fylkessykehus øyeavdeling, Bodø. Dette i forbindelse med de ganske betydelige avviklingsoppgaver for Hjemmestyrkene, samt med de betydelige kommunale oppgaver som jeg har måttet gå inn for, har gitt mig liten tid til å fullføre arbeidet tidligere. Rapporten er heller ikke utarbeidet så grundig, utførlig, nøyaktig og eksakt som den burde vært. Jeg har imidlertid sett mig nødt til på grunn av min opptatte tid å feste den ned på diktafon i temmelig extemporeert form og ut fra min erindring fra hele overgangstiden. Bak denne rapport ligger der en rekke rapporter fra de lokale organer. Disse blir inntil videre oppbevart hos distrikts sjefen her i Bodø for å tjene som grunnlag for det arbeide som er satt i gang av den stedlige komite for innsamling av historisk materiell fra okkupasjonens og frigjøringsstiden. Det er å håpe at disse beretninger fra de forskjellige områder vil kunne komme godt frem under dette videre arbeide. De inneholder meget av verdi om oppofrende og modig arbeide i okkupasjonstiden til beste for landets frigjøring.

Bodø i mars 1946.

Anton Johnson

Strengt hemmelig.

FORHOLDSORDRE

Fra Distriktsledelsen for Mil.Org.

Til Områdesjefene, (som må besørge det videre til Sjefene for selvstendige grupper,)

Tiden nærmer seg da hjemmestyrkene må ventes satt i aksjon, Organisasjonene er utbygget av F.O. og overensstemmende med dens direktiver. Gruppene er få og små, utstyret med våpen og materiell ytterst sparsomt, men vi må med de midler vi har søke å gjøre det best mulig ut av situasjonen.

1. Hjelpemidler: a) Våpen»

Der har i den senere tid vært søkt truffet en ordning med tilførsel av mindre mengder våpen til de enkelte områder, samt instruktører. Distriktsledelsen vet ennå ikke i hvor stor utstrekning det har latt seg gjøre å realisere ordningen - men håper at de fleste områder har fått, iallfall litt, og at der i den tid som muligens ennå er tilbake kan komme noe. Men vi må ta med i våre planer at vi hvis der utvikler seg demolerings eller krigsaksjoner må søke å skaffe oss noen av det fornødne fra fiendens depoter, eller fra fjernliggende vaktstyrker, Ved hjelp av dette kan vi muligens i enkelte tilfeller bli i stand til å skaffe mere og til å løse noen av våre oppgaver.

b) Armbind.

Endel områder har fått de vanlige armbind - brunt med norske flagg. Hvor sådant ikke finnes, skal der brukes et alminnelig, ca. 8 cm. bredt, hvitt armbind. Ved enhver åpen kampaksjon må armbind og våpen bæres synbart. Ved annen form for aksjon - f.eks. demoleringsforebygging, kan aksjonen måtte utføres mest mulig fordekt, kamuflert og uten kjennetegn. Her må område og gruppesjefene i hvert enkelt tilfelle treffe avgjørelse.

c) Annet utstyr.

Hver mann må ha sin ryggsekk klar med fornødent utstyr av klær og nødtørftig proviant, men henblikk såvel på dekning som på aksjon.

d)

Endel legitimasjonssedler for H.S. vedlegges. Hvis situasjonen tillater det kan områdesjefene utstyre disse med sin underskrift, eller med om- rådestempel»

2. Personell.

Områdesjefene han - overensstemmende, med de oppgaver som må antas å foreligge - bygge ut sine styrker - enten ved å gjørd gruppen større, eller ved å danne nye grupper for spesielle mål. Gruppen, hvis hovedformål er beskyttelse av bedrifter eller anlegg, bar forsiktig søke kontakt med den tekniske ledelse og samarbeide med denne ved planlegginger.

Når aksjonen, er satt i gang kan områdesjefene selv utvide sine styrker i fornøden utstrekning ved å innregistrere og mobilisere nye menn, Alle sådanne må underrettes om de militære lover og regler og innskjerpes disiplin og behersket opptreden. Hjemmestyrkene må være ordnete og disiplinerte avdelinger - og ikke utarte til bander.

Gruppene må ordne seg med møtested for alternativ:

a) dekning, b) umiddelbart forestående aksjon.

Der må på forhånd utbygges et kurérsystem for samband mellom områdestab og grupper. Ved truende situasjon har hjemmestyrkene stående ordre om dekning.

3.

Oppgaver,

Disse vil kunne bli høyst forskjellige etter situasjonen,

a) Opprettholdelse av orden.

Ved en fullstendig kapitulasjon; der overholdes lojalt av det stedlige tyske befal og av avdelingene, vil Wehrmacht antagelig bli pålagt a opprettholde ro og orden, så vel blant egne tropper som blant sine krigsfanger, - dette siste dog ikke sikkert, Wehrmacht vil da bli forpliktet til å trekke sine styrker sammen på bestemte anviste områder. Under helt fredelige kapitulasjonsforhold vil det kunne bli områdesjefens oppgave å søke kontakt med Wehrmachts øverste stedlige befal for å anvise sådanne steder og for å treffe ordning i forbindelse her med. Det bør derfor på forhånd planlegges. Det kan også bli nødvendig å drøfte andre spørsmål med Wehrmacht.

Såfremt ikke Wehrmacht blir tilpliktet å vareta forpleining; samt opprettholde orden i fangeleirene, vil disse oppgaver falle på hjemmestyrkene. Områdesjefene bør da søke kontakt med fangeleirene og forsøke istandbrakt en organisasjon av disse med valg av tillitsmenn der opprettholder disiplin og orden, og varetar forbindelsen med Milorg. Med hensyn på forpleining av fangene må dette søkes i orden med samarbeid med Wehrmacht fra deres depoter, og eller med de stedlige forsyningsmyndigheter. En heldig løsning av dette spørsmål vi sikkert være av avgjørende betydning for å hindre kaos. Det beste ville være om Områdesjefen oppnevner et per egnete menn der kan forsøke på ta seg av forpleiningsoppgavene som en særoppgave. Fangerens tillitsmenn bør innprente fangene at disse må bli i sine leire til deres hjemsendelse er organisert, da ellers alt vil ende i sult og kaos. Såfremt Kringkastingen fungerer vil opprop på russisk og tysk bli sendt fangeleirene om disse forhold.

Videre må der i samarbeide med politi søkes opprettholdt ro og orden, også utenfor Wehrmacht og fangeleirene. Selvtekt, voldshandlinger, voldtektshandlinger, lynehjustis og plyndring må unngås. Barakker, anlegg og depoter må så vidt mulig vernes og bevoktes.

b) Arrestasjoner.

Arrestasjoner av nazister og andre landssvikere skal i alminnelighet foretas av politiet og etter politiets arrestasjonslister, men H.S, kan og skal være behjelpelig. Kun ved truende holdning eller opptreden fra nazistenes side, eller hvis det foreligger ren militær aksjon er det selv sagt hjemmestyrkenes rett og plikt å gripe inn på eget initiativ. Samarbeide om arrestasjonsoppgavene, samt alle andre oppgaver bør snarest etableres med den ikke nazistiske del av politistyrkene.

Hvis der ikke foreligger fullstendig kapitulasjon i Norge, eller hvis kapitulasjonen ikke lojalt etterkommer, men brytes av den stedlige militærstyrke, eller deler herav, - vil

hjemmestyrkenes oppgave bli, på alle mulige måter å beskytte befolkningen, forebygge demolering, samt søke spredte, fiendtlige grupper avvæpnet. En henviser her til tidligere utførlige direktiver.

4. Samband, Aksjonsmandat og Aksjonsordre.

Sambandsforholdene er for tiden fortvilte og kan kun bygges på kurérforbindelser. Det er selvsagt umulig for distriktsledelsen å ha oversikt over situasjonen i de forskjellige områder. Distriktsledelsen må derfor innskrenke seg til å gi alminnelige direktiver, og områdesjefene blir henvist til å handle mest mulig selvstendig,

Det er imidlertid av den største betydning at det ikke skrives til aksjon for tidlig. En sådan vil kunne bevirke ødeleggelse av hele organisasjonen. Provokasjon for å oppnå en sån for tidlig aksjon kan tenkes av tyskerne eller N.S. Aksjonen skal derfor ikke foretaes uten på ordre fra F.O.S.L., eller D.S.” Kun når alvorlig demolering ansees umiddelbart forestående, og sjanse for forebyggelse foreligger, har område - og gruppesjefen rett og plikt til å skride inn, I alle andre tilfeller skal ordre avventes fra de overnevnte institusjoner. Sådan ordre vil komme pr. radio, fra F.O. eller S.L., - muligens hvis kringkastingen er i orden, også herfra, - eller den vil komme ved kurer, Spesiell kurérvirksomhet med særlig henblikk på aksjonsordre er forberedt herfra.

Såfremt herværende kringkaster er disponibel, vil et opprop til hjemmestyrkene, når disse skal tre i aksjon, bli sendt. Jeg vedlegger et eksemplar av dette opprop. Skulle enhver forbindelse være brutt, så områdesjefens virksomhet blir helt selvstendig, kan det av *områdesjefene* benyttes som opprop eller oppslag innenfor området. *Såfremt Kringkastingen er i orden*, vil det ved proklamasjon fra hjemmefrontens ledelse i Nordland Fylke, hvis der foreligger fullstendig kapitulasjon og sikker hetshensynene tillater det, bli opplyst hvem der i MiloOrgs sjefer i de forskjellige områder. Innbyrdes samband mellom disse kan da etableres. Tillater ikke forholdene at disse opplysninger gis, vil legitimasjonspapirer for områdesjefer med kurer bli sendt herfra,

Jeg gjentar at oppgavene er vanskelige og midlene små, men vi må ikke oppgi det, og vi må ikke oppgi det, og vi må søke å gjøre vårt beste. Muligens kan oppgavene bli lettere å løse når den tid kommer. Dertil kommer at der foreligger begrunnet håp om snarlig hjelp til de forskjellige områder.

La oss derfor gå på med friskt mot.

OPPROP

til

de organiserte hjemmestyrker i Nordland Fylke
fra Militærorganisasjonens distriktsledere i Fylket.

Undertegnede Distriktsledelse er av Norges lovlige Regjering i England og av Forsvarets overkommando pålagt midlertidig å utøve den Øverste militære myndighet i Nordland Fylke, og å lede de organiserte hjemmestyrker.

Våre mandater kan ventes bekreftet ved meddelelse i kringkastingen, fra den lovlige Norske Regjering, dens delegasjon, eller Forsvarets overkommando.

Vi kunngjør herved for hjemmestyrkene;

Fiendens krigsmakt er knekket, hans hovedstyrker har kapitulert.

Nordmenn skal atter styre landet etter norsk lov, og det frie styre skal gjenreises.

Dere skal nu tre i virksomhet, overensstemmende med de direktiver som dere gjennom deres område- og gruppe-sjefer tidligere har fått, og med de midler dere har til rådighet.

Store vebnede styrker av fiendens krigsmakt gjenstår på norsk grunn. Mange av dem vil muligens fortsette kampen og terroren og drive ødeleggelsesvirket videre. Det samme kan fryktes fra våre bevebnede, norske nazister. Det blir hjemmestyrkenes oppgave å søke hindret sådan ødeleggelse, og å berge liv og eiendom, samt opprettholde ro og orden.

1. Dere skal først og fremst overta beskyttelsen av de hovedformål som dere på forhånd har fått utpekt i de forskjellige distrikter. Ved siden herav, og hvor spesielle mål ikke er utpekt, skal dere såvidt mulig beskytte alt som har betydning.
2. Dere skal så langt dere rekker hjelpe til å opprettholde ro og orden, og hindre voldshandlinger, selvtækt, lynchjustis og plyndringer.
3. Dere skal loyalt underordne dere deres ledere, og på beste måte utføre de ordrer som av disse pålegges dere,

Vi har ikke de vanlige disiplinære midler, men appellerer til hjemmestyrkenes lojalitet og pliktfølelse som soldater. Vis værdig opptreden og lydighet.

Opgavene er store, hjelpemidlene små.
Der kreves pågangsmot, omtanke og disiplin.

Bilag 3.
Russisk.

OPPROP
fra
den midlertidige norske forvaltning i Nordland
til
alle russiske krigsfanger og russiske deporterte i Nordland.

Vår felles fiende har kapitulert og vi skal atter bli frie mennesker.

Undertegnede, som av den kongelig norske regjering, respektive dens delegasjon samt av Forsvarets overkommando er pålagt midlertidig å utøve den øverste militære, politimessige og sivile forvaltningsmyndighet i Nordland fylke inntil de ordinære myndigheter påny kan tre i funksjon eller allierte besetlestropper overtar makten,- kunnngjør herved følgende:

For at alle dere som mot deres vilje er flyttet heropp snarest mulig skal kunne komme tilbake til deres hjemsteder, er det nødvendig at hjemsendelsen blir organisert, at transportmidler blir skaffet tilveie og at der blir sørget for en fast ordning av deres hjemreise med forpleining og underbringelse underveis. Hvis dette ikke skjer og hvis dere bryter opp og legger på hjemtur på egen hånd, vil alt bli forvirring og kaos, hjemreisen vil bli forsinket eller helt gå i stå, der kan bli sult, epidemier, død og elendighet. En ordning av hjemreisen er derfor uomgjengelig nødvendig og en sådan ordning vil bli truffet så snart det overhodet er mulig. De fornødne ordrer og direktiver herom vil bli utstedt og meddelt dere av den allierte overkommando eller dens organer eller fra den norske regjering.

Inntil så skjer er det absolutt påkrevet at dere blir på deres plass, og at dere opprettholder ro og orden i de forskjellige leire.

Hver krets eller hver leir av fanger eller deporterte må velge sin ansvarlige leder som må adlydes. Disse ledere må sette seg i forbindelse med den øverste norske tillitsmann for militærorganisasjonen eller den øverste norske politimyndighet på stedet og inntil videre motta instruxer fra disse eller fra deres hovedkontor i Bodø.

Følgende bestemmelser fastsettes og skal overholdes:

1. Alle fanger og deporterte (tvangsforflyttede) blir på sine plasser. Innen hver leir eller avdeling velges en tillitsmann som alle må underordne seg.
2. Der opprettholdes ro og orden overalt. Voldshandlinger, plyndring, tyveri og

lynchjustis er strengt forbudt, og vil bli forfulgt og straffet. Ethvert personlig oppgjør skal utstå. Ingen må uten tillatelse forsyne seg av matlagre eller depoter.

3. Disse bestemmelser trer i kraft straks og står ved makt inntil andre bestemmelser treffes av den allierte overkommando eller av den Kongelig Norske Regjering.

Den øverste norske politimyndighet er i:

Tillitsmann for militærorganisasjonen er i:

N.N. distrikt:

Hvem der er den øverste norske tillitsmann og den øverste norske politimyndighet i de forskjellige distrikter vil bli meddelt snarest.

OPPROP.

til befolkningen i Nordland fylke.

Fienden har kapitulert.

Nordmenn skal atter rå i landet etter norsk lov og gjenreise det frie folkestyre.

Kongen og Regjeringen har pålagt unnertegnede menn midlertidig å utøve den øverste sivile, politimessige og militære myndighet i dette Fylke, inntil ordinære myndigheter kan tre i funksjon. Vi har begynt vårt arbeide.

Alle landssvikere i statens eller kommunenes tjeneste vil bli fjernet fra sine stillinger.

Væpnede nazister vil bli avvæpnet.

Krigsforbrytere, angivere og aktive medlemmer av NS. vil bli fengslet. Alle landssvikere skal få sin fortjente straff.

De midlertidige myndigheter trenger hjelp og støtte fra befolkningen for å løse de store og vanskelige oppgaver som foreligger. Alle må rette seg nøye etter de kunngjøringer og bestemmelser som myndighetene utferdiger. Det gjelder å vise i gjerning at vi er verdige til virkelig frihet.

Pålegg til befolkningen.

1. Alle må opptre med verdighet og omtanke. Det er ytterst viktig at ro og orden opprettholdes.
2. Ingen må ta seg selv til rette.
Alle oppgjør må skje i rettslige former. Selvtekt og lynchjustis er mot loven og den som bryter loven er straff skyldig.
5. Våpenstillstand må respekteres. Befolkningen skal holde seg på avstand fra tyske soldater. Utfordrende opptreden må unngås.
4. Enhver leir, militære anlegg, depoer m.v. som tyskerne har forlatt er statens eiendom. Det er straffbart å fjerne eller skade slike anlegg, redskap, inventar, o.l.
5. Alle skal fortsette sitt arbeide, såsant det er mulig. Dette gjelder også for dem som har arbeidet på anlegg der har vært drevet av de tyske myndigheter. Oppbrudd fra oppholdssteder kan volde trafikkaos og matmangel og må unngås. Hjemreise uten politiets tillatelse er forbudt, jfr. kgl. anordning 26/2-43.
  6. Krigsfanger og deporterte må holde seg i ro i leirene inntil hjemsendelse kan bli organisert.

Parolen er; Samhold - disiplin - nøysomhet.

Bodø, den - 1945

Midi. fylkesmann.
for

Politisjef i fylket.

Sjef

hjemmestyrkene i fylket.

Sjefen for hjemmestyrkene er:

Den midlertidige Fylkesmann har pålagt fdlgende menn midlertidig å tjenestegjøre som ordfdrere, politimestere og lensmenn;

Ordforere

Politimestere

Lensmenn.

Bilag 7

Fra distriktsledelsen.

RUNDSKRIV
til område-, gruppe- og avdelingssjefer.

Ang. Konteriag av Hjemmestyrkens utgifter.

Det er påkrevet å skaffe en regnskapsmessig oversikt over hvorledes utgiftene fordeler seg på våre hovedgjøremål. Av denne grunn må alle regnskapsbilag før innsendelsen hertil forsynes med oppgave over hvorledes beløpet skal fordeles på de konti som er nevnt i vedliggende kontofortegnelse. Det er tilstrekkelig å anføre vedkommende kontos nummer - altså uten tekst.

Når et regnings- eller lønningsbeløp angår konti, må der f.eks. på bilagets bakside angis en skjønsmessig fordeling på de forskjellige konti.

Område- og avdelingssjefer bes distribuere dette rundskriv med bilag til de av sine underordnede som får med utarbeidelse av lønningslister, attestasjoner av regninger etc.

Bodø, den 31, mai 1945

Anton Johnson (sign.)
Distriktssjef.

B. Bendz (sign.)

Bilag 10

U/ENT

Utsendt av Distriktpolitisjefen i samarbeid
med Distriktssjefen for H.S.

Herr politimesteren i

Med hjemmel i politianordningen av 26/2 1943 hvorav framgår at personer som blir eller befrykter å ville bli utsatt for overlast fra befolkningens side på grunn av formodning om unasjonalt sinnelag, kan tas i forvaring av politiet på slik måte og for så lang tid som ansees nødvendig av hensyn til deres egen sikkerhet, bestemmes:

Alle kvinner hjemmehørende i Norge som uten skriftlig tillatelse fra politiet (lensmannen) oppholder seg i tyske forlegninger i Nordland fylke eller på annen utfordrende måte pleier omgang med tyskere, skal snarest tas i forvaring av politiet.

Hvis tyskerne nekter å utlevere dem så må politiet henvende seg til norsk eller alliert militær myndighet, regulære tropper.

Da antakelig mange av disse kvinner lider av smittsomme sykdommer, bør legeundersøkelse finne sted.

Da politiet p.t. antakelig mangler mannskap til vakthold, må vaktholdet overtas av militærvesenet.

Bodø, den 5. juni 1945

Ulfby (sign.)
distriktpolitisjef.

FRA DISTRIKTSJIEFEN FOR DE NORSKE HJEMMESTYRKER
Søndre distrikt av Nordland Fylke.

Bodø, den 29. mai 1945

Veiledning for område- og gruppesjefer
ang. passkontroll av tyskere'

D.K, Tromsø har den 28 mai 1945 utstedt ordre om at alle tyskere som har lov til å oppholde seg i byer skal utstyres med pass.

I henhold til kapitulasjonsbetingelsene Bilag "D" skal nedenstående byer og bymessig bebygde strøk i Nordland Fylke, Søndre del, evakueres av tyskerne:

Bodø
Fauske Finneid
Sulitjelma
Mo i Rana
Hemnesberget
Mosjøen
Sandnessjøen
Brønnøysund

Ingen tyskere får lov til å vise seg i gatene på de ovennevnte stedes, heller ikke forbli i eller i nærheten av kystforsvarsbatterier eller luftvernstillinger (Del IV § 45)

Undtatt er alt personell som er nevnt nedenfor:

§ 44 a) Syke eller svake personer uskikket til forflytning samt minst mulig sanitetspersonell til deres pleie

b) Personale og en passende vaktstyrke ved depoter inneholdende håndvåpen, ammunisjon til disse, sprengstoff, matvarer, reserver for mek. transport, klær og mek. verksteder som sysselsetter mere enn 25 mekanikere. Alle andre depoter, installasjoner etc. skal forlates i god stand.

c) Personale ved transport og trådløst utstyr.

d) Offiserer med spesielt oppdrag. Disse skai kjøre bil uten eskorte og være forsynt med et stort hvitt flagg;

§ 45 Alle tyskere inkl. dem som har evakuert fra de nevnte steder skal i Nordland Fylke, Søndre del sendes i nedenstående reservasjoner;

Røsvik
Løding
Fauke (unntatt byområdet)
Rognan

Pothus
Lønsdalen
Storvolden
Storforshei
Yttern
Mo (unntatt byområdet)
Utskarpen
Stuvlandet
Holandsvika
Halsøy
Olderskog
Trofors
Hattfjelldal
Mosjøen (unntatt byområdet)

§ 46 Unntatt fra denne konsentrasjon er personale og minst mulig antall vakter ved flg. depoter:

- a) Alle depoter inneholdende matvarer, våpen, sprengstoff og am. til håndvåpen.
- b) Alle depoter inneholdende:
  - I. Petroleum og olje over 20 tonn
  - II. Klær over 10 tonn
  - III. Medisin over 10 tonn
  - IV. Lagre for svært skyts over 200 tonn ,
  - V. Pionerlagre over 25 tonn
  - VI. Sambandslagre over 25 tonn
  - VII. Reserver for mek. transport over 5 tonn
  - VIII. Verksteder som sysselsetter over 25 mann

§ 47 Sistnevnte paragraf vedrører ikke depoter i byer nevnt i bilag D.

§ 48 Konsentrasjonen skal være gjennomført senest den 23. mai 1945.

§ 50 Etter ankomsten til reservasjonene skal alle tyskere oppholde seg innenfor en grense som strekker seg 1 km. rundt hver leir. Finnes der mere enn en leir i hver reservasjon kan veien som forbinder disse benyttes.

Alle norske bygninger innen reservasjonen regnes å ligge utenfor denne grense:

§ 51 Alt personell som har tillatelse til å oppholde seg i byene skal holde seg ved det sykehus, depot etc. hvor de er stasjonert. Unntakelse § 44» punkt d.

For område Bodø har distriktssjefen gjennomført flg. ordning. Alle tyske personer som er nevnt i det foregående og som må oppholde seg utenfor de nevnte reservasjoner blir nå utstyrt med pass. En effektiv passkontroll blir å gjennomføre overfor alle disse tyskere. Passene utstedes av område- henholdsvis gruppesjefene eller den han gir fullmakt. For Bodø er opprettet meldested for tyskere ved bygrensen. Tyskere med spesielle oppdrag eller tilfeldig ærend får her utstedt pass

gjeldene for anledningen. Andre som periodisk eller fast må ha opphold utenfor reservasjonen, blir tildelt pass gjeldene for den tid deres misjon antas å vare. Dette gjelder spesielt offiserer og mannskaper i minekommandoen, rydningskommandoen, vaktavdelinger m.v. Enkelt pass kan utstedes gjeldene for offiserer samt et passende antall soldater unner offiserens kommando. Forutsetningen er da at soldatene forblir samlet under kommando så lenge oppholdet i sperreområdene varer.

Etter ordres

SJEFEN FOR DE NORSKE
HJEMMESTYRKER I NORDLAND

Rer Gullund
(sign.)

Bilag 13.

Bodø, den 1. juni 1945

Rundskriv til sokneprester, ordførere og distriktsleger samt områdesjefer og Mil.
avdelinger

Ad begravelse av utenlandske fanger eller deporterte i de forskjellige deler av distriktet.

Fra flere deler av distriktet meldes det om at fanger og deporterte som er død under oppholdet i distriktet, er ufullstendig begravet og at begravelsen er foretatt fritt og på helt tilfeldig valgte steder. Såvel av hygieniske som av pietetshensyn er det ønskelig at der finnes en bedre ordning av dette spørsmål.

Distriktsledelsen har tatt opp saken lokalt for Saltdal herreds vedkommende og der funnet frem til en vei som muligens vil kunne løse dette spørsmål på en tilfredsstillende og tillike noenlunde billig måte.

Ordningen i Saltdal er som følger, og distriktsledelsen vil fremsette denne ordning som et forslag til de øvrige kommuner det gjelder:

I hver av de kommuner dette er aktuelt nedsettes en komite bestående av sokneprest, distriktslege og ordfører. Soknepresten tar initiativet til å konstituere komiteen. Komiteen finner ved rekognosering frem til gunstig beliggende samleplasser for en eller flere felleskirkegårder for kommunen. Under dette tas der hensyn til antallet av døde, hvor de ligger begravet og at kirkegårdene kan få en pen og fredelig plass, at de hygieniske og pietetsmessige hensyn blir tilfredsstillende. Det bdr selvsagt i særlig grad påsees at transportene blir så korte som mulig og at utgiftene reduseres så meget som forholdene kan tillate det.

Hvor der foreligger større fellesgraver vil det være gunstig å plassere kirkegårdene i tilslutning til disse.

Komiteen bor samarbeide med tyskerne og forsøke å oppnå en ordning hvorved tysk transport og tyske drivmidler blir stillet til disposisjon. Enn videre bør komiteen sette seg i forbindelse med de forskjellige x-fangeleirer og søke oppnådd en ordning, hvoretter disse foretar oppgravingen og den videre begravelse.

I Saltdalen har en funnet det unødvendig etter konferanse med fangeleirenes representanter å benytte kiste for hver der skal begraves, men det vil bli anskaffet det fornødne antall kister til transport. Med hensyn på eventuell innhegning, opparbeidelse og beplantning av kirkegårdene bør også et samarbeid

etableres med fangeleirene. Det meste av arbeidet vilde derved kunne oppnås utført av x-fangene selv.

Angående materialer til innhegning, bør sådanne søkes skaffet fra ledige Wehrmachtlagre.

Hvad utgiftene angår med dette arbeid, vil en komme tilbake til denne side av saken senere etter å ha drøftet den nærmere med fylkesmannen og de militære myndigheter. Formodentlig skulde ikke disse utgiftene bli så store. Imidlertid vilde det være gunstig at saken allerede blir forberedt på det nuværende tidspunkt på de forskjellige steder.

Saken er forelagt DK Tromsø og tyske divisjonskommando, Mo

De norske hjemmestyrker

Sjefen for søndre distrikt
av Nordland fylke.

Anton Johnson (sign.)
Major.

Gjenpart til regnskap.

DE NORSKE HJEMMESTYRKER
DISTRIKTSLEDELSEN EOR SONDRÉ DISTRIKT
AV NORDLAND FYLKE

Bodø, den 8. juni 1945.

Rundskriv til avsnittssjefene ved x-krigsfangekontorene.

Angående utgifter ved administrasjon, bevoktning av og tilsyn med x-krigsfangene .

Avsnittssjefen ved x-krigsfangekontorene sorterer økonomisk under H.S.'s distriktssjef. Avsnittssjefene må på samme måte som områdesjefene innsende sine lønningslister og andre utgiftsbilag i nøyaktig spesifiser stand til Hjemmestyrkenes regnskapsavdeling i Bodø. Regnskapsavdelingen ekspederer lønningene til avsnittssjefene som påser de enkelte beløp utbetalt mot kvittering av den enkelte lønnsuttager. Alminnelige regninger vil normalt bli betalt direkte herfra.

Alle regnskapsbilag skal før innsendelsen også være påført hvorledes beløpene bør posteres i vårt bokholderi i henhold til vedliggende kontofortegnelse. Herunder blir å iakttas at alle lønninger og utgifter ved avsnittssjefenes lokale administrasjonskontorer skal føres på konto 401 – 409 mens utgifter vedr. bevoktning, forpleining, transport og flytting av x-fangene føres på konto 601 - 607, Utgifter til feltsykehus føres på konto 607. Hvis det viser seg nødvendig kan avsnittssjefene rent unntagelsesvis etter distriktssjefens bestemmelse i hvert enkelt tilfelle få utbetalt kontante forskudd mot avregning innen 1. og 15. i hver måned.

En oppgave over de funksjonærer hvis attestasjon bør kunne godtas bedes innsendt hertil.

Ved bestilling av varer og driftsmidler bør benyttes rekvisisjonssedler som vedkommende leverandør må pålegges å vedlegge sine fakturaer. Dette vil i høy grad lette kontrollen.

Avsnittssjefer lønnes som områdesjefer med kr. 18.- pr. dag (ikke kr. 27.- som feilaktig angitt i trykte sirkulærer av 22/5 -45). Øvrige personale lønnes i størst mulig utstrekning som menige jægere.

Jfr. trykte sirkulærer av 22/5-45.

For Distriktsledelsen

B. Bendz (sign.)
Stabssjef.

Bilag 15.

Til områdesjefene.

Retningslinjer for avvikling og dimittering av HS i søndre del av Nordland fylke.

1. Etterat nu betydelige norske og allierte tropper er ankommet skal HS inndras så snart forholdene tillater det.
2. Avviklingen bør skje gradvis og i samarbeide med de stedlige regulære tropper og det stedlige politi. De forskjellige vaktoppgaver bør etterhvert overtas av regulære tropper. Herunder bør HS ha for øye at endel mindre vaktoppgaver kanskje kan erstattes av de regulære troppers mere effektive gående eller kjørende vaktpatruljer. Hvor regulære tropper ikke kan overta oppgavene og hvor der kan herske tvil om nødvendigheten av fortsatt vakthold, bør HS konferere med stedets politi. Det bemerkes at iflg. Zone Commandos bestemmelse skal regulære og allierte tropper ikke benyttes til å bevokte sivil eiendom. Anlegg som broer, offentlige kraftverk, transformatorer, (sårbare punkter), OT anlegg o.l. regnes i denne henseende ikke som sivile.
Viktige vaktoppgaver må under ingen omstendigheter nedlegges uten at en betryggende ordning er etablert.
3. Betjening av og tilsyn med x-fangeleirene skal opprettholdes av HS men forenkles mest mulig.
X-fangekontorets avsnittsadministrasjon og arbeidsapparat skal ikke forandres.
4. Område- og gruppesjefenes administrasjonsordning opprettholdes - heri innbefattet lønnings- og transportkontorene -. Disse organer kan ikke nedlegges uten forhåndskonferanse med DS. (Lokale forvaltningskonorer er underlagt stabens forvaltningskontor i Bodø, og deretter sortere nu direkte under 1. Norske Brigade.)
5. Før dimittering av H3-personell skjer må der nøye være sørget for at alt utlevert våpenmateriell og all ammunisjon er innlevert. Dette skal innregistreres og oppbevares og områdesjefene er ansvarlige herfor. Tyske våpen samles for seg. Alt annet utstyr skal også innleves og samles hos områdesjefene. Armbind kan dog beholdes, men må ikke benyttes etter avviklingen. Kjeledresser kan overlates enkelte HS-jegere til en pris av kr. 20.- trekkes i lønn etter oppgave fra områdesjefene. Oppgaver over mannskap som vil overta kjeledresser må sendes snarest mulig.
6. Regnskaper. Av hensyn til sluttoppgjøret med de enkelte mannskaper må disse ved dimitteringen oppgi den adresse hvortil lønnen ønskes sendt. Regninger må foranlediges innsendt i attestert stand snarest mulig.
7. Transport. Ettersom biler blir ledige skal disse leveres tilbake. Tyske biler leveres til nærmeste militæravdeling. Rapport om tilbakelevering av norske biler avgis til

Distriktsledelsens forvaltningskontor,

Bodø, den 18. juni 1945.

Anton Johnson (sign.) Distriktsjef.